

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Střídavá péče ze zpětného pohledu dětí

Joint custody in retrospect of children

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Mgr. Barbora Petráš Kampová

Autor:

Barbora Krejčíková

Praha 2021

Poděkování

Ráda bych poděkovala mé vedoucí bakalářské práce paní Mgr. Barboře Petráškové za její odborné vedení, cenné rady, trpělivost, čas a laskavost, s kterou jsem mohla práci vypracovat. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří se mnou vedli rozhovor, pro některé i na velmi citlivé téma, děkuji za jejich čas a vstřícnost.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Střídavá péče ze zpětného pohledu dětí“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 6. 5. 2021

Barbora Krejčíková

Anotace

Bakalářská práce na téma střídavá péče ze zpětného pohledu dětí je rozdělena na dvě části a to na část teoretickou a na část praktickou. Teoretická část se zaměřuje a podrobně popisuje dle dostupných pramenů rodinu, funkce rodiny a její základní rozdělení. Další část se věnuje hlavní problematice některých rodin a to rozvodu, porozvodovému uspořádání a samostatnému jevu střídavé péče. Následující kapitoly se věnují legislativnímu a psychosociálnímu rámci. V praktické části pomocí strukturovaných rozhovorů zjišťuji názor dnes již dospělých dětí, jak vnímají střídavou péči, kterou si samy prošly, zpětně. Informace od respondentů budou doplněny o teoretické poznatky.

Klíčová slova

Rodina, rodiče, dítě, rozvod, střídavá péče, vývoj dítěte

Annotation

This bachelor theses called “Joint custody in retrospect of children” is composed of two parts, theoretical and practical. The theoretical part focuses on a detailed description of the family, the function of the family, and the basic division of families. The other part deals with the main issues of some families, namely divorce, divorce settlement agreement, and then joint custody itself. The following chapters discuss legislative and psychosocial frameworks. In the practical part, I interview now-adult children, who went through joint custody themselves and therefore have an experience with it firsthand. I research their opinions on joint custody in retrospect, several years after their childhoods. The information I gathered from respondents will be completed with theoretical knowledge.

Keywords

Family, parent, child, divorce, joint custody, child development

Obsah

Úvod.....	8
1. Definice rodiny.....	10
1.1. Funkce rodiny.....	11
1.2. Základní rozdělení rodiny.....	12
1.3. Role matky a otce v rodině.....	13
2. Rozvod či rozchod rodičů.....	15
2.1. Děti v rozvodové situaci.....	16
2.2. Svěření dítěte do porozvodové péče.....	17
2.3. Střídavá péče.....	18
3. Zakotvení povinnosti péče o dítě a jeho ochranu.....	20
3.1. Rodičovská odpovědnost.....	20
3.2. Úprava poměru a styku rodiče s dítětem.....	21
3.2.1. Kontakt s rodičem, s nímž dítě nežije po rozchodu rodičů ve společné domácnosti.....	22
3.3. Práva dítěte.....	23
3.4. Role odborníků v rozvodovém řízení.....	24
4. Klady a zápory střídavé péče z pohledu odborníků.....	27
4.1. Nežádoucí role dítěte.....	27
4.2. Dva domovy dítěte.....	27
4.3. Noví partneři.....	28
4.4. Komunikace rodičů.....	29
4.5. Dopady střídavé péče na dítě v jednotlivých vývojových obdobích.....	29
4.5.1. Prenatální, kojenecké a novorozenecké období.....	29
4.5.2. Předškolní období.....	30
4.5.3. Mladší školní věk.....	31
4.5.4. Dospívání dítěte.....	31
5. Praktická část.....	33
5.1. Cíl výzkumu.....	33
5.2. Tvorba výzkumných otázek a operacionalizace.....	34

5.3. Druh výzkumu.....	36
5.4. Technika sběru dat.....	36
5.5. Analýza získaných údajů.....	38
5.5.1. Otázka číslo 1.....	38
5.5.2. Otázka číslo 2.....	39
5.5.3. Otázka číslo 3.....	40
5.5.4. Otázka číslo 4.....	41
5.5.5. Otázka číslo 5.....	43
5.5.6. Otázka číslo 6.....	44
5.5.7. Otázka číslo 7.....	44
5.5.8. Otázka číslo 8.....	45
5.5.9. Otázka číslo 9.....	46
5.5.10. Otázka číslo 10.....	47
5.5.11. Otázka číslo 11.....	47
5.5.12. Otázka číslo 12.....	48
5.5.13. Otázka číslo 13.....	49
5.5.14. Otázka číslo 14.....	49
5.6. Shrnutí praktické části.....	50
Závěr.....	54
Seznam použité literatury.....	56
Seznam internetových zdrojů.....	58
Seznam příloh.....	59

Seznam zkratek

USA – Spojené státy americké

EU – Evropská unie

ČR – Česká republika

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

DVO – dílčí výzkumná otázka

SP – střídavá péče

Úvod

V současné době snad není více diskutované otázky mezi rozvádějícími či rozcházejícími se rodiči a odbornou i laickou veřejností než právě otázka o vhodnosti a důležitosti střídavé péče. Zároveň je střídavá péče model, který po rozpadu manželství praktikuje čím dál více rodin. Největším úskalím této péče je, že vyžaduje intenzivní spolupráci obou rodičů, kteří musí být schopni se na věcech kolem ní domluvit. Jde vlastně o rozdělení života dítěte do dvou „rodin“.

Hlavním důvodem, proč jsem si zvolila toto téma, je má (nepříliš dobrá) zkušenost s tímto „rodinným uspořádáním“ z praxe v mateřské škole a na Odboru sociálních věcí, oddělení péče o rodinu a dítě Městské části Praha 12. Dalším důvodem je skutečnost, že tradiční rodina je v krizi, rozchody jsou snadné, rodinné vazby nestabilní a při rozhodování o dítěti nebývá velmi často naplněn skutečný zájem dítěte.

Jak jsem se již zmínila, otázka střídavé péče je velmi diskutované téma. Mě ale velice zajímalo, jak střídavou péči vnímají ti, kterých se to bezprostředně týká, tedy samotné děti. Cílem práce je zjistit, jak nyní již dospělé děti vnímají střídavou péči, kterou si samy prošly, s odstupem času. Jak se na celou náročnou situaci dívaly jako děti a jak se na ni zpětně dívají dnes. Snaha podělit se o jejich zkušenosti, názory a poznatky. Dále bylo cílem proniknout do problematiky střídavé péče, jejího vymezení a rovněž nastínit možné dopady tohoto uspořádání na dítě.

První a druhá kapitola práce je věnována definicím, které podrobně popisují rodinu jako takovou a její základní rozdělení. Vymezují funkci rodiny, roli matky a otce, kteří jsou v životě dítěte velmi důležití. Následně popisují krizové rodinné situace. Rozvod či rozchod rodičů, pokud už v jejich životě není jiné východisko, jak dítě vnímá tuto zátěžovou situaci ve svém životě a možné pocity viny dětí, protože děti jsou mistři pocitů viny. Dále způsoby svěřením dítěte do porozvodové péče a samostatný jev střídavé péče.

Třetí kapitola je zaměřena na legislativní rámec. Především na obecné zakotvení povinnosti péče o dítě, dále na způsob péče o dítě po rozvodu či na úpravu poměrů a styku dítěte, a samozřejmě je důležité zmínit i práva dítěte. Následně jsem posílala role odborníků, kteří mají v řízeních nenahraditelnou roli a plní odlišné úkoly. V další, čtvrté kapitole, se věnuji psychosociálnímu rámci. Během rozvodu či rozchodu dochází u rodičů i dětí k mnoha změnám. Děti musí měnit své návyky, vyrovnat se se změnami v rodině, případně musí navazovat nové vztahy či opustit stávající kamarády. To vše má psychosociální dopad na dítě a může ovlivnit jeho další duševní i sociální vývoj.

Na závěr diskutuji nad výsledky, které jsem získala pomocí realizovaných rozhovorů. Jak tedy, dnes již dospělé děti, vnímají střídavou péči ze zpětného pohledu. Zda mohou výsledky přispět k dosažení vyšší kvality sociální práce či obohatit odbornou veřejnost i samotné rodiče.

1. Definice rodiny

Mateřství, otcovství a rodičovství je součástí životního běhu člověka, je většinou spojováno s obdobím dospělosti ve smyslu životní náplně a životního úkolu. Lidé, kteří se nesetkali s problémy, když chtěli a čekali děti, si neuvědomují, že pro některé páry touha mít děti je těžkým břemenem a zdrojem stresu.¹

Výchova dětí a péče o jejich příznivý vývoj je především právem a povinností rodičů, kteří společně se svými dětmi tvoří rodinu. Definovat pojem rodina se zdá být velmi snadné, ale význam tohoto slova je velmi obsáhlý a je ovlivněn mnoha jevy a vztahy. Pod názvem rodina si každý představíme něco jiného, také literatura uvádí velmi často rozdílnou definici.

Z hlediska sociální psychologie je rodina malá, primární, neformální, členská i referenční skupina, která má nezastupitelnou úlohu v socializaci člověka.

Ve Slovníku sociální práce nalezneme definici rodiny, která je v užším pojetí skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků (sňatek, adopce). V širším pojetí (začíná se rozšiřovat v USA a některých státech EU) se za rodinu začíná považovat i skupina lidí, která se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonnosti.²

„Úmluva o právech dítěte“ říká, že rodina je základní jednotka společnosti, která má zajistit přirozené prostředí pro růst a blaho všech jejích členů, především dětí. Dítě musí v rámci svého rozvoje osobnosti vyrůstat „v rodinném prostředí, v atmosféře lásky, štěstí a porozumění, musí mít nárok na potřebnou ochranu.“ (Úmluva o právech dítěte).

„Rodina může a nemusí být tam, kde se o jedno dítě stará několik dospělých nebo kde se jedna dospělá osoba stará o několik dětí. Dítě může zažívat dobrodiní rodinné výchovy, i když lidské společenství, ve kterém vyrůstá, podle zákona vůbec rodinou není.“³

Rodina je především nejstarší a základní jednotka společnosti, nejpřirozenější místo života lidí a plní mnoho funkcí.

¹ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001, s. 120. ISBN 80-7178-559-8.

² MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. s. 177. ISBN 978-80-262-1154-9.

³ MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. Psychologická literatura, s. 28. ISBN 80-04-25236-2.

1.1. Funkce rodiny

Rodina zajišťuje mnoho činností – u svých členů pečuje o zdraví, výživu a jejich kulturní návyky. Zabezpečuje je hmotně, vytváří pro své děti specifické socializační a výchovné prostředí. Snaží se jim vštěpovat morální postoje, předává jim kulturní dědictví, usměrňuje je, chrání je a hlavně podporuje.

Během dějin se řada funkcí rodiny postupně měnila a přetvářela. Některé funkce ztrácejí svůj význam, mizí, zužují se či naopak rozšiřují a jejich obsah se proměňuje. Avšak základní funkce rodiny, o kterých pojednává velká řada publikací, zůstávají (Kraus, Poláčková, 2001).

Blahoslav Kraus mezi základní funkce rodiny uvádí:

Biologicko – reprodukční funkce, která má význam jak pro společnost jako celek, tak také pro jedince, kteří rodinu tvoří. Pro svůj rozvoj potřebuje společnost stabilní reprodukční základnu. V jejím zájmu je, aby se rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní. Dále uvádí, že existencí rodiny je také společensky a kulturně regulovaná sexualita. Biologicko – reprodukční funkce rodiny má význam jednak v uspokojování biologických a sexuálních potřeb samotného jedince, ale také v uspokojování potřeby pokračování rodu každého jedince (Kraus, Poláčková, 2001).

Sociálně – výchovná funkce. Autor hovoří o rodině jako o první sociální skupině, která učí dítě způsobům chování, které jsou ve společnosti běžné, přizpůsobovat se sociálnímu životu a osvojovat si základní návyky. Důležitou úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Dále říká, že: „*Socializací v rodině rozumíme především proces působení rodiny na své členy v celém souhrnu jevů a procesů: ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních a jiných.*“⁴ Rodinná socializace je nejen prostorem pro socializaci dítěte a dalších členů rodiny, ale také je modelem pro osvojování sociálních rolí muže a ženy, otce a matky, a tak se promítá do budoucí reprodukční rodiny dětí (Kraus, Poláčková, 2001, s. 82).

Emocionální funkce je pro rodinu zásadní a nezastupitelná. Pouze rodina dokáže vytvořit potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty. Žádná jiná instituce, ani parta kamarádů a pracovní kolektiv neumí vybudovat obdobné a tak potřebné citové

⁴ KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. s. 80. ISBN 80-7315-004-2.

zázemí. Proto podstata a smysl rodiny z tohoto hlediska nemohou být nikdy pozměněny (Kraus, 2008).⁵

Sociálně – ekonomická funkce, kdy autor chápe rodinu jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti.

Členové rodiny se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se rodina sama stává významným spotřebitelem, na kterém je trh velmi závislý. Poruchy této funkce se projevují v materiálním nedostatku rodin, což někdy bývá důsledkem nezaměstnanosti nebo také zvyšováním nákladů na živobytí. V rámci rodinného systému se realizuje řada rozhodnutí týkajících se využití materiálních a finančních prostředků, výdajů, investic – přerozdělování v rámci rodiny tak má významný sociální charakter – výdaje i zdroje mají jiný charakter. Rodina se zde chová jako autonomní systém s významnými prvky solidarity (Kraus, Poláčková, 2001).

Ochranná funkce je jednak myšlena jako ochrana před nebezpečím, ale také jako zajištění všech životních potřeb celé rodiny. Domov by měl být „posvátným“ místem bez násilí a hrubosti, místem, kde se dítě cítí bezpečně a dochází k jeho správnému rozvoji.

1.2. Základní rozdělení rodiny

Neboli členění rodiny, kdy je možno rozdělit rodinu dle různých kritérií. Nejzákladnější členění rodiny je na *rodinu „úplnou“* a *rodinu „neúplnou“*. Když hovoříme o rodině, máme ve zvyku si ji představovat jako tzv. *úplnou nukleární rodinu* – hlavně matku, otce a jejich děti. Mnozí lidé se domnívají, že takto vypadá většina rodin, ale opak je pravdou. Odborníci uvádějí, že v naší společnosti, tvoří úplné nukleární rodiny třetinu rodin a pouze pětinu všech domácností, zbytek tvoří lidé jen s dítětem bez partnera nebo žijící sami.⁶

Je zřejmé, že rodina úplná, kdy dítě vychovávají a působí na něj oba dva rodiče, mu umožňuje zdárnější vývoj a představuje pro něj daleko větší potenciál, než v rodině neúplné, ve které se o dítě stará pouze jeden z rodičů. K dalším základním typům rodiny patří *rodina vícegenerační*, kdy v jedné domácnosti žijí například tři generace. *Rodina rozšířená*, ve které žije více rodin (typické pro asijské kultury). *Sendvičová rodina*, kdy se rodiče, kteří jsou vytíženi péčí o své nedospělé děti, zároveň starají o své stárnoucí rodiče.

⁵ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. s. 83. ISBN 978-80-7367-383-3.

⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), s. 84. ISBN 80-86429-19-9.

1.3. Role matky a otce v rodině

Tradiční rozdělení rolí v rodině představuje muže jako otce a ženu jako matku. Muž většinou v rodině zastává roli živitele, ale o tuto roli se dělí se svou ženou. Žena se stará o děti, domácnost a zpravidla vykonává téměř všechny domácí práce, zatímco muž se orientuje spíše na zahradu. To, co je v jedné společnosti považováno za ženskou práci, nemusí platit v jiných společnostech (Maříková, 2003, Matoušek, 2003).

Z historického hlediska ještě v 19. století za výchovu a budoucnost svých potomků byl zodpovědný muž, ve 20. století nabývá role matky na významu. Matka se stává důležitější osobou v rodině než otec, od matky se očekává, že bude pečovat o děti a vychovávat je (Maříková, 2004).⁷ Již v těhotenství se utváří vztah mezi matkou a dítětem. Dítě rozliší matku od jiné osoby už několik dní po narození, pravděpodobně se orientuje čichem. Mezi matkou a dítětem po narození dochází ke sladřování interakčních rytmů, a to jak dlouhých (spánek a bdění), tak i krátkých (vlny zájmu v přímém kontaktu), (Matoušek, 2003). Matka se stává pečovatelkou, vychovatelkou a kamarádkou. V tomto modelu, který se aplikuje ve většině českých domácností, je otec pro děti většinou autoritou a matka spíše ochránkyní, která dítě pohladí a přijme. Matka je v životě dítěte velmi důležitá a nepostradatelná.

Role otce je vnímána jako jedna z velmi důležitých, na druhé straně je nutné nezakrývat, že pro každého muže je role otce jinak významná. Věnují se svým dětem s různou intenzitou, předávají jim schopnost sociální komunikace, styl života, cílové ambice, a také jak hospodařit s penězi aj. (Matoušek, 2003).

Chmelařová (2008) uvádí, že otec byl považován za přirozeného rodiče, který připravuje své děti na život. Dále hovoří o tom, že otcovská role, jako každá jiná role, podléhá společenským a kulturním normám, z čehož vyplývají práva a povinnosti otce.⁸

Muž se nestane otcem, když dítě zplodí, stane se jím až v okamžiku prvního kontaktu s potomkem. Matka je napojena na dítě od samého počátku, ale otec si svůj vztah s dítětem buduje postupem času. Pro otcovskou roli je významná doba strávená s dítětem a jejich společné činnosti (Vágnerová, 2007).

⁷ MAŘÍKOVÁ, Hana. Rodina: proměny mateřství, otcovství a rodičovství. In: VALDROVÁ, Jana a kol. Abc feminizmu. 1. vyd. Brno: Nesehnutí, 2004, s. 41–50. ISBN 80-903228-3-2

⁸ CHMELAŘOVÁ, Hana. Tátové v historii. In: SEDLÁČEK, Lukáš a PLESKOVÁ, Kateřina. Aktivní otcovství. 1. vyd. Brno: Nesehnutí, 2008, s. 26–35. ISBN 978-80- 903228-9-1.

„Pozitivní vztah dítěte a otce je také podpořen co nejčastějším vzájemným kontaktem, který může začít již otcovou přítomností při porodu.“⁹ Od otce se většinou vyžaduje finanční zajištění rodiny a čas strávený s ní.

⁹ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), s. 15-20. ISBN 80-86429-19-9.

2. Rozvod či rozchod rodičů

„Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství (dále jen „snoubenci“), že spolu vstupují do manželství. Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno.“¹⁰

„Křesťanská věrouka přikazuje člověku, aby nerozlučoval to, co Bůh spojil. Toto církevní tabu je také jedním z důvodů, které vede k apriornímu odsuzování rozvodů“ (Matoušek, 2003, s. 133).

V právních normách se více setkáváme s termínem rozvodu, nežli s rozchodem nesezdaných párů. V České republice žije stále více lidí s partnerem v tak zvaném nesezdaném soužití, čím dál více dětí se rodí neprovdaným matkám. Nesezdané rodiny mají plno shodných charakteristik s manželstvími, která byla formálně uzavřena.¹¹

Rozvod je právní úkon, kterým je ukončeno manželství. Povinnosti a práva, které k sobě manželé navzájem měli, tímto zanikají, však povinnosti vůči svým dětem nezanikají. Soud by měl při svém rozhodování respektovat zájmy nezletilých dětí. Probíhají jednotlivá řízení, například řízení o vypořádání majetku, o styku jednoho rodiče s dítětem, jež mu nebylo svěřeno do výchovy a vypořádání o užívání bytu. Také probíhá porozvodové řízení, během něhož se rozhoduje o úpravě styku s nezletilými dětmi. Dle novely zákona o rodině může soud rozvést manželství i bez zjišťování příčin jeho rozvratu, ale jen pokud manželé předloží smlouvu o uspořádání majetkových vztahů. Soud však nemusí vyhovět návrhu na rozvod a to z důvodu nesouhlasu jednoho z manželů, nebo pokud doba jejich odděleného soužití je kratší než tři roky.¹²

Občanský zákoník mezi příčiny rozpadu rodiny uvádí, že nejčastěji dochází k porušování manželských povinností, mezi které patří žít spolu, být si věrní,

¹⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. s. 19. ISBN 978-80-262-0968-3.

¹² MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. s. 192-193. ISBN 978-80-262-1154-9.

podporovat se, vytvářet zdravé rodinné prostředí a také samozřejmě společně řádně pečovat o své děti.¹³

Během rozvodu je velmi důležitá komunikace mezi rodiči. Nejlepší varianta je samozřejmě ta, pokud se rodiče na všem shodnou, bezproblémově komunikují, spolupracují a jejich společným zájmem je blaho dítěte a jeho následná spokojenost. To je pro dítě vždy nejmenší zlo. Ale pokud se rodiče nedokážou dohodnout, je mezi nimi vzájemné fyzické, citové či emocionální násilí a nemohou spolu být v jedné místnosti, protože by se navzájem napadli, celou situaci rozvodu to velmi znepríjemňuje a také to může mít za následek psychické problémy dítěte.

Oldřich Matoušek (2015) poznamenává, že rozvod je určitým způsobem náročnější nežli úmrtí partnera, pro mnoho lidí rozvod znamená zhroucení jejich hlavního životního projektu. V případě, že manželé mají děti, je nutné s partnerem dále komunikovat, partner po rozvodu nezmizí, stále někde je. Pokračuje rodičovství, což může přinášet stres, frustraci a další, mnohdy eskalující konflikty.¹⁴ Všichni účastníci rozvodu něco ztrácejí, děti přicházejí o stálou přítomnost otce či matky, dospělí ztrácejí partnera, některý z partnerů musí změnit bydliště, dochází i k určitým ekonomickým ztrátám. Rozvedená žena je daleko více zatížena provozem rodiny, jelikož je na něj sama a statisticky ženy mívají nižší příjem než muži. Matoušek také dále uvádí, že se může negativně měnit vztah dítěte k tomu rodiči, s nímž žije, obvykle je to matka. Změna vztahu může nastat v situaci, kdy jeden z rodičů popuzuje dítě proti svému rozvedenému „odpůrci“.¹⁵

2.1. Děti v rozvodové situaci

Jakýkoliv typ konfliktu mezi rodiči představuje pro dítě hrozbu, jde totiž o konflikt dvou nejdůležitějších osob v životě dítěte. Bez ohledu na skutečnost, zda se rodiče právě rozcházejí, žijí spolu, či se rozešli před nějakým časem. Dětem také velmi ubližuje, pokud jsou nuceny jedním nebo oběma rodiči k tomu, aby se přiklonily na jednu stranu, a zároveň je po nich požadováno, aby ignorovaly osobu, kterou před tím plně respektovaly, nebo aby dělaly něco, co druhému rodiči ubližuje. Tím se poškozuje jak pocit vlastní hodnoty dítěte, tak i vztah ke klíčovému dospělému člověku. U dítěte to může vyvolávat stres, strach

¹³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. s. 20-21. ISBN 978-80-262-0968-3.

¹⁵ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), s. 135. ISBN 80-86429-19-9.

a úzkost, také se zhoršují výchovné schopnosti rodičů a zhoršuje se vztah mezi dítětem a rodičem.

Dítě většinou reaguje na rozvod smutkem, poruchami spánku, agresivním zlobením v přítomnosti i nepřítomnosti rodičů, poruchami soustředění, různými psychosomatickými obtížemi, ale také dochází k pocitům vlastní viny dítěte.¹⁶ To znamená, že může dojít k dětské fantazii o vině. Dítě si může myslet, že za všechno, co se děje kolem něj, může právě ono. Že se rodiče rozvádí kvůli tomu, že moc zlobí, že ve školce či škole nedojídá obědy a svačinky, nechce se oblékat a podobně. Rodiče by měli být před dětmi pravdomluvní. Ty totiž velmi dobře poznají na rodiči, pokud pravdu překrucuje nebo ji neříká celou. Ostatně tak, jak si přeje rodič, aby bylo dítě pravdomluvné, tak si to stejně přeje i ono a pravda většinou vyjde najevo.

Špatná školní výkonnost může být nevědomá reakce dítěte na rozvod. Projevuje se ve zhoršeném prospěchu, přestože dítě předtím dobře prospívalo. V důsledku trvalého stresu se objevuje v dítěti stále více úzkosti a napětí, což vede ke zhoršení koncentrace a to ke špatnému školnímu výkonu. Dítě může být za svůj špatný prospěch trestáno rodiči, kteří si navzájem vyčítají, že špatný školní prospěch je výsledkem nesprávné výchovy jednoho či druhého. Škola se pro dítě stává zdrojem utrpení, proto o ni ztrácí zájem, jeho výkonnost se opět zhoršuje a bludný kruh se uzavírá. V tomto směru existují výrazné rozdíly mezi chlapci a dívkami. U chlapců je zhoršený školní prospěch doprovázen často agresivním chováním, které je výsledkem dlouhodobé frustrace. Proces zhoršeného školního prospěchu u dívek probíhá poněkud jinak, je méně nápadný, dívky bývají více staženy do sebe, úzkosti a poruchy koncentrace se projevují také.¹⁷ Při rozhodování soudu, komu bude dítě svěřeno do výchovy, by měl přihlížet k přáním a zájmu dítěte samotného, jeho citové vazby k rodičům a kdo o dítě z rodičů převážně pečoval.

2.2. Svěření dítěte do porozvodové péče

To, jak má být porozvodová péče o děti uspořádána, se v čase mění. Po větší část minulého století platilo, že zejména malé děti mají být svěřovány do péče matky, otec neměl velkou naději, že dítě bude svěřeno do jeho péče. Od poloviny sedmdesátých let se rozhodnutí o opatrovnictví mělo týkat výhradně schopností starat se o dítě, nikoli pohlaví

¹⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. s. 25-26. ISBN 978-80-262-0968-3.

¹⁷ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. Pro rodiče, s. 43-44. ISBN 80-247-0332-7.

rodiče, z čehož vyplýval požadavek, aby dítě mělo po rozvodu k dispozici „lepšího rodiče“. Od konce sedmdesátých a začátku osmdesátých let vzrůstá ve světě podíl střídavé péče, která měla představovat spravedlivější rozdělení odpovědnosti za dítě, i času s ním stráveného. Při uplatňování tohoto hlediska se rozhodnutí o porozvodové péči stalo obtížně předvídatelným a značně nejistým. Pokud jsou oba rodiče vhodnými a rovnocennými kandidáty na rezidenčního rodiče, snaží se jevit jako lepší pečovatel, a to na úkor druhého rodiče.

Každý z obou rodičů se snaží „vyhrát“ péči o dítě, avšak často používají prostředky, které paradoxně dítě poškozují (Matoušek, 2015, s. 31-32.). Nejčastější formou je svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů, v České republice je to z 90 % do péče matky. Avšak někteří otcové jsou schopni se postarat o děti stejně dobře jako matky. Děti jsou svěřeny otci v případě nepřítomnosti matky, nebo její neschopnosti se o dítě řádně postarat.¹⁸

Při rozhodování o typu péče o dítě po rozvodu je velmi důležité zvážit schopnost rodiče poskytnout dítěti adekvátní péči, životní styl rodiče a přání dítěte. Mezi základní uspořádání porozvodové péče o děti patří: výhradní péče matky a „navštěvujícího“ otce, výhradní péče otce s „navštěvující“ matkou a péče společná tzv. střídavá péče, kdy dítě střídavě pobývá u matky a otce.

2.3. Střídavá péče

Střídavá péče je poměrně rostoucí typ porozvodové péče. V Českém právu je pojem střídavá péče poměrně nový, byl zaveden až v roce 1998 (v tehdejší zákoně o rodině), ale ve výjimečných případech bylo o střídavé péči rozhodováno už dříve, pokud s tím rodiče souhlasili.¹⁹ V České republice ve více než 90 % případů bylo dítě soudem svěřováno do péče matky, mnohé se nezměnilo ani po roce 1998.²⁰

Nyní střídavou péči nalezneme v § 907 odst. 1 občanského zákoníku: „*Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.*“²¹

¹⁸ ČERNÁ, Marie. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-11-4.

¹⁹ FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. ISBN 978-80-7598-120-2.

²⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. s. 32. ISBN 978-80-262-0968-3.

²¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Sborník stanovisek veřejného ochránce práv (2007) definuje střídavou péči jako péči rodičů o dítě, kdy oba výchovně způsobilí rodiče mají o výchovu dítěte zájem. O dítě se v pravidelných časových intervalech střídají a tento způsob se ukázal být pro dítě vhodným. Zákon nikde neurčuje délku střídavé výchovy, v praxi zatím převládá model po týdnu. Pokud by dohoda o střídavé péči měla být v delším intervalu než měsíc, a to zejména u dětí mladšího školního věku, měli by k rozhodnutí přistupovat s velkou opatrností, neboť i měsíc je pro dítě dlouhá doba. Takový časový interval by měl být vyhraněn spíše pro případy, kdy rodiče dítěte žijí na území jiných států a kratší doba se jeví jako nepraktická.²²

Pro děti je důležité, aby i po rozvodu měly možnost zažívat pokračující vztah s oběma rodiči. Studie dochází k závěru, že k větší spokojenosti a menší zátěži rodičů je střídavá péče vhodnější, než péče výlučná.²³

²² MOTEJL, Otakar. Rodina a dítě. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007, Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv), s. 48-49. ISBN 978-80-254-1750-8.

²³ MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. s. 33. ISBN 978-80-262-0968-3.

3. Zakotvení povinnosti péče o dítě a jeho ochrana

V České republice rodinný život legislativně upravuje Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který zahrnuje rodinné právo, jež bylo dříve samostatné. Upravoval ho Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Rodinný život shrnuje i Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který upravuje činnost Orgánů sociálně-právní ochrany dětí.

Jde o péči o dítě, jeho ochranu, osobní styk s dítětem (§ 887 až 891), zajištění výchovy dítěte, jeho vzdělání a určení místa bydliště. Péči o dítě, je možno definovat jako osobní, každodenní péči, která zahrnuje péči o jeho zdraví, citový, rozumový, mravní a tělesný vývoj dítěte. Každodenní péče o dítě směřuje citovou orientaci dítěte a umožňuje dítěti, aby si vytvořilo a upevnilo vztah mezi ním a rodičem. Rodiče vytvářejí přirozený prostor dítěti pro jeho rozvoj a seberealizaci. K plně nesvéprávnému a nezletilému dítěti vykonávají rodiče povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti.²⁴

3.1. Rodičovská odpovědnost

Pojem rodičovská odpovědnost je v českém právním řádu zakotven v Občanském zákoníku, v rodinném právu § 865, který jej vymezuje jako souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě. Občanský zákoník definuje rodičovskou odpovědnost takto: *„Rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům, má ji každý rodič, ledaže jí byl zbaven. Nevýkonává-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost řádně a vyžaduje-li to zájem dítěte, soud jeho rodičovskou odpovědnost omezí, nebo omezí její výkon, a zároveň stanoví rozsah tohoto omezení. Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče v souladu se zájmy dítěte. Rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte.“*²⁵

Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte, držiteli odpovědnosti jsou primárně jeho biologičtí rodiče, případně osvojitelé. Rodiče jsou povinni důsledně chránit zájmy dítěte, vykonávat nad nimi dohled odpovídající stupni jeho vývoje a používat takových výchovných prostředků, aby nebylo ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, rozumový, citový a mravní vývoj, a aby nebyla dotčena důstojnost dítěte.

²⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ, Lenka WESTPHALOVÁ a kol. Občanský zákoník: komentář. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 913-914. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9.

²⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Rodiče mají povinnost poskytnout dítěti potřebné informace a možnost svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím, které se týkají důležitých záležitostí jeho osoby, pokud je dítě schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor.²⁶

V Článku 18 Úmluvy o právech dítěte nalezneme zásadu, že oba rodiče mají ze zákona společnou odpovědnost za vývoj a výchovu svého dítěte. Článek 9 Úmluvy upevňuje právo dítěte udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, zda žije dítě odděleně od jednoho nebo obou rodičů. Rodiče by měli být poučeni o skutečnosti, že pokud přestávají být partnery, budou nadále plnit rodičovskou roli a jejich vzájemný rozchod neovlivňuje rozsah rodičovské odpovědnosti, která oběma zůstává. Oba rodiče by zároveň měli být poučeni o rovném postavení rodičů ve vztahu k dítěti.²⁷

3.2. Úprava poměru a styku rodiče s dítětem

Střídavá péče je v některých ohledech náročná. Střídání si dítěte mezi rodiči vyžaduje komplikovanou organizaci a dodržování určitého řádu, na kterém se dohodnou. Psychicky je pro rodiče náročná především klidná komunikace s bývalým partnerem, zvláště v době krátce po rozvodu. Rodiče jsou do jisté míry omezeni nutností bydlet blízko sebe, aby děti nemusely daleko cestovat. Mohou se zvýšit i finanční nároky obou domácností, když vznikne potřeba, zvláště u mladších dětí, pořídit některé věci dvakrát.

Je nezbytné si uvědomit, že spolu s rozvodem rodičů a svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů nezaniká ani právo druhého rodiče na styk s dítětem, ale ani rodičovská odpovědnost. Právně dítěte je, stýkat se s oběma rodiči. Rodič, kterému bylo dítě svěřeno do péče, má povinnost informovat druhého rodiče o všech záležitostech, týkající se dítěte, neboť rodiče jsou ti, kteří se společně podílejí na výchově dítěte a rozhodují o důležitých věcech. Druhý rodič, který nežije s dítětem ve společné domácnosti, má právo podílet se na výchově svého dítěte. Pokud je to možné, měl by se rodič podílet v co nejširším rozsahu, informovat se u lékaře na zdravotní stav dítěte, informovat se ve škole na jeho prospěch, chování a podobně.²⁸

V § 889, v Občanském zákoníku, nalezneme nezbytnost zachování kontaktu dítěte s rodičem, se kterým nežije. Citovaný zákoník zmiňuje, pokud rodič, který má dítě v péči

²⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. s. 176. ISBN 978-80-262-1154-9.

²⁷ MOTEJL, Otakar. *Rodina a dítě*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007, Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv), s. 30. ISBN 978-80-254-1750-8.

²⁸ MOTEJL, Otakar. *Rodina a dítě*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007, Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv), s. 33-34. ISBN 978-80-254-1750-8.

brání druhému rodiči opakovaně a bezdůvodně ve styku s dítětem, považuje se to za projev výchovné nezpůsobilosti rodiče. Takové chování je důvodem pro nové rozhodnutí soudu o tom, který z rodičů má mít dítě v péči.²⁹

Základním úkolem rodičů přitom má být nejlepší zájem dítěte, v jejich zájmu je, aby se v otázkách péče a výchovy svých nezletilých dětí domluvili. Pokud však komunikace mezi rodiči selže natolik, že se nerealizuje styk dítěte s rodičem, s kterým nežije v jedné domácnosti, je nezbytnost zapojit do celé situace Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), potažmo soud.

3.2.1. Kontakt s rodičem, s nímž dítě nežije po rozchodu rodičů ve společné domácnosti

OSPOD je povinen v rámci svých pravomocí situaci řešit, pokud je tedy správní orgán požádán rodičem o pomoc s tím, že mu ze strany druhého rodiče není umožňován styk s dítětem. OSPOD je povinen využít všech daných možností v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí a občanském zákoníku k zajištění kontaktu rodiče s dítětem. V první řadě by měl být bránící rodič seznámen s důsledky, které vyplývají z bezdůvodného bránění. Také by měl být poučen o povinnostech umožnit styk nezletilého dítěte s rodičem, s nímž nežije ve společné domácnosti, kdy tyto povinnosti nalezneme v Úmluvě o právech dítěte. Pokud rodič neuposlechl sociálního pracovníka a brání oprávněnému rodiči ve styku s dítětem, měl by správní orgán zahájit správní řízení o uložení výchovného opatření - napomenutí rodiče podle § 925 občanského zákoníku. Dále by měl být opatrovnický soud dobře informován o dané situaci v rodině od správního orgánu. Soud má vycházet z těchto skutečností při rozhodování o svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů a stanovení styku druhého rodiče s dítětem. Zjistí-li se, že dítě odmítá kontakt s druhým rodičem, může OSPOD rodiči, který má dítě v péči, doporučit, aby vyhledal s dítětem pomoc v odborném poradenském zařízení (rodinná terapie, mediace, psycholog či psychoterapeut a Služby Intervenčního centra). Volba konkrétní metody řešení problému vychází z individuálního hodnocení situace v rodině a závisí na uvážení sociálního pracovníka. Avšak zvolené řešení musí respektovat zájem dítěte.³⁰

Soudní řízení je v této věci většinou nadbytečné. Jen se potvrzuje, že spory mezi rodiči pokračující i po rozvodu jsou pro dítě škodlivější než rozchod rodičů sám o sobě.

²⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁰ MOTEJL, Otakar. Rodina a dítě. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007, Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv), s. 34-35. ISBN 978-80-254-1750-8.

Boj manželských partnerů nemá na půdě soudu ani vítěze, ani poraženého. Spory bohužel někdy pokračují i při předávání a přebírání dítěte. Rodičům by měla být doporučována rodinná mediace, která má své uplatnění zejména tehdy, jestliže strany konfliktu mají i nadále spolupracovat, tj. jsou rodiče a musí spolu komunikovat v zájmu svých dětí. Při sepisování dohody o styku by se mělo dbát na všechny potřeby, zvláštnosti dítěte/děti (věk, záliby, zdravotní stav) a dbát na práva dítěte.³¹

3.3. Práva dítěte

Jedním z nejdůležitějších dokumentů v oblasti základních práv dítěte je Úmluva o právech dítěte, která byla přijata Valným shromážděním Organizace spojených národů 20. listopadu roku 1989. Tento dokument Česká republika podepsala v roce 1990, ratifikovalo ji 196 států kromě Spojených států amerických, které ji neratifikovaly. Jde o první mezinárodní dokument, který kodifikuje práva dítěte formou smlouvy, zavazuje všechny zúčastněné země, aby respektovaly práva dětí bez ohledu na jejich rasu, barvu pleti, pohlaví, jazyk, náboženství a jejich národní či sociální původ. Ve sbírce zákonů byla vyhlášena pod číslem 104/1991 Sb.

Úmluva o právech dítěte obsahuje 54 článků.³² Dítě je každá lidská bytost mladší 18 let (pokud zákon zletilost nestanoví dříve). Tato práva platí pro všechny děti kdekoli na světě, na prvním místě je vždy nejlepší zájem dítěte.

Úmluva obsahuje:

- *Právo na život, přežití a rozvoj, kdy jde převážně o správný růst a vývoj dítěte,*
 - zdraví a zdravotní systém: nezávadná voda, přiměřená výživa, zdravotní péče,...
 - právo na vzdělání: bezplatné a povinné základní vzdělání,...
 - právo na jméno, státní příslušnost,...
 - právo na život u své rodiny: když rodiče žijí odděleně, pak nárok udržovat vztahy s oběma ...

³¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. s. 93-96. ISBN 978-80-262-0968-3.

³² Úmluva o právech dítěte | Vláda ČR. *Úvodní stránka* | Vláda ČR[online]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rfp/dokumenty/zpravy-plneni-mezinumluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>.

- *Právo na ochranu,*
 - eliminace únosu dětí z jejich země: únos jedním z rodičů bez souhlasu druhého,
 - ochrana před všemi formami násilí,
 - ochrana před dětskou prací,
 - ochrana ve válce a ozbrojených konfliktech: neúčastnit se přímo bojových akcí.

- *Právo na účast tj. začlenění do společnosti,*
 - respekt k názoru dítěte: podle věku a vyspělosti,
 - svoboda vyjadřování: vyměňovat si a sdílet informace,
 - svobodný přístup k informacím: média, televize, internet,
 - právo na soukromí: ne svévolně zasahovat do jeho soukromého života.

V rozvodové situaci má dítě také svá práva, která se dají formulovat následovně:

- právo na kontakt s rodiči, prarodiči a dalšími blízkými lidmi, k nimž má vztah,
- právo být vyloučen/a ze sporů dospělých,
- právo komunikovat s oběma rodiči a dalšími blízkými lidmi kdykoli,
- právo na bezpečný domov u obou rodičů (včetně vlastního místa na spaní),
- právo na to, aby rodiče spolupracovali při předávání mezi dvěma domovy,
- právo mít své věci a užívat je v prostředí obou domovů.³³

3.4. Role odborníků v rozvodovém řízení

Rozvodové řízení je v české právní úpravě řízením soudním. Při soudních řízeních o úpravu poměrů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu manželství se soudce v rámci své rozhodovací činnosti setkává s dalšími odborníky či profesemi, jejichž názory a závěry jsou pro jeho rozhodování přínosné.

Pomáhající profese mají v řízeních nenahraditelnou roli a plní odlišné úkoly. Mohou výrazně ovlivnit průběh rozvodu i celkové rozhodnutí soudu. Zájem dítěte vychází ze zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Opatrovníkem nezletilého dítěte, jež nenabylo svéprávnosti je OSPOD, který vystupuje v řízení a je pověřený soudem.³⁴

³³ MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. s. 29. ISBN 978-80-262-0968-3.

³⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. s. 197. ISBN 978-80-262-0968-3.

„Rodiče mají možnost před opatrovnickým řízením uzavřít dohodu, a to ve spolupráci s OSPOD, prostřednictvím právního zástupce nebo za pomoci kompetentního poradenského pracoviště (Manželská a rodinná poradna, Občanská poradna apod.).

OSPOD poskytuje rodičům bezplatně potřebné sociálně-právní poradenství, a to především v těchto oblastech:

- *legislativa*
- *společné hledání možností řešení problému*
- *uzavření dohody před soudním projednáváním*
- *kontaktování odborné poradenské služby*
- *vedení rodičů ke smírnému řešení s možností nařízení výchovného opatření (např. uložení povinnosti rodičům využít odbornou poradenskou pomoc)“.*³⁵

Rodiče nemohou v rozvodové situaci plnit roli zákonného zástupce svému dítěti, kterou jinak ze zákona mají, proto nezletilé dítě v řízení zastupuje pověřený zaměstnanec státního orgánu. Orgán sociálně-právní ochrany dětí zjišťuje stav domácnosti, v níž rodina žije, podává o tom zprávu soudu a hájí zájmy nezletilého dítěte. OSPOD spolupracuje s rodinou dlouhodoběji, případně poskytne rodině pomoc s nalezením odborné pomoci.

Soudní znalci jsou další skupinou, participující v řízení, nejčastěji jde o zástupce z oboru psychologie a psychiatrie. Znalci na základě svých zkušeností a znalostí poskytují soudci odborné posouzení účastníků rodinného konfliktu. Soudní znalec musí být schopen při svém výslechu v soudní síni své posudky a závěry srozumitelně a logicky zdůvodnit, a to i pod tlakem otázek zúčastněných stran. Dobře vypracovaný posudek poskytuje soudci odpověď na zadané otázky a předpoklad pro nastavení péče o dítě v budoucnosti.

Další významnou skupinou odborníků napomáhající soudci během rozvodového řízení jsou mediátoři a rodinní terapeuti. Do rozvodového řízení vstupují buď na základě rozhodnutí soudu, nebo v případě oslovení účastníků dobrovolně. Poskytují soudci ucelenější obraz o vztazích v dané rodině, o zdrojích konfliktu a jejich průběhu.³⁶ Nejčastější využití rodinné mediace je během urovnání (po)rozchodových a (po)rozvodových sporů. Mediátor je profesionál, který vstupuje mezi strany sporu jako nestranná osoba.

³⁵ Role OSPOD v opatrovnickém řízení při rozvodovém řízení: Odborné články: Broumov. *Broumov: Titulní stránka* [online]. Dostupné z: <https://www.broumov.net/role-ospod-v-opatrovnickem-rizeni-pri-rozvodovem-rizeni/d-10077/p1=10722>

³⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. s. 197-199. ISBN 978-80-262-0968-3.

Špaňhelová (2010) uvádí, že rodině může poskytnout pomoc řada poraden pro manželství, rodinu a mezilidské vztahy. Pomoc naleznou v pedagogicko-psychologické poradně, na lince bezpečí dětí a mládeže, u soukromých dětských psychologů, v dětském krizovém centru, na lince důvěry a v terapeutických poradnách (kde zajišťují asistované styky či mediaci).³⁷ Rodinná terapie probíhá buď s celou rodinou nebo s její částí, s partnerským párem či s jednotlivcem. Cílem rodinné terapie je dosažení náhledu do problému a na potřeby jednotlivých členů rodiny, dosažení jasné komunikace mezi sociálním pracovníkem a klienty, definování rolí jednotlivců a jejich odpovědnosti v rodině. Rodinná terapie se však omezuje na chování členů rodiny a co se v rodině děje.³⁸

³⁷ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, Pro rodiče, s. 178-179. ISBN 9788024731810.

³⁸ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. s. 178-179. ISBN 978-80-262-1154-9.

4. Klady a záporny střídavné péče z pohledu odborníků

V této kapitole bych ráda zmínila určité klady a záporny, jež jsou spojeny se střídavnou péčí, a s kterými se potýkají děti a jejich rodiče. I mezi odborníky nalezneme řadu zastánců, ale naopak i kritiků střídavné péče. Děti se potýkají s různými nežádoucími rolemi, s jiným prostředím (domovem), s novými partnery rodičů a v některých případech musí navazovat nové vztahy a přijmout další autoritu.

Ve studiích podle Hetherington a Kelly (2002) nalezneme, že zhruba kolem druhého roku po rozvodu u dětí ustupují nebo mizí krátkodobé negativní účinky, ve smyslu zvýšení strachu, zlosti, úzkosti, nedůvěry a stavu „šoku“. Avšak kolem 25 % dětí z rozvedených rodin trpí v dospělosti problémy, jako jsou deprese nebo problémy s fungováním ve společnosti.³⁹

4.1. Nežádoucí role dítěte

Děti častokrát nahrazují chybějící roli v rodině, což bývá obvykle role otce a tím se dítě nachází v roli dospělého o něco dříve, než je obvyklé. Dítě může být dospělými obsazováno do více než jedné nežádoucí role. V rozvodové situaci bývají tyto nežádoucí role dítěte popisovány jako role **důvěrníka** jednoho nebo obou rodičů, role **prostředníka**, role **zpravodaje** (který má informovat o novém partnerovi druhého rodiče), role **spolubojovníka**, role **hendikepovaného** (jehož hendikep má přivolat rodiče (který odešel), zpět do rodiny), role **rozmazlence** a dokonce i role **viníka** rozvodu. Děti a rodiče se od sebe navzájem liší ve schopnosti vyrovnávat se se stresem, který jim přináší rozvodová situace, proto je velmi důležité, dbát na blaho dítěte a neuvádět ho do těchto rolí.⁴⁰

4.2. Dva domovy dítěte

Odpůrci poukazují na to, že dítě sice potřebuje oba rodiče, ale nikoliv dva domovy. Rodiče po rozvodu nebo rozchodu jsou do jisté míry omezeni nutností bydlet blízko sebe, aby děti nemusely daleko cestovat. Ovšem problém může nastat v případě, že rodiče

³⁹ MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. s. 27. ISBN 978-80-262-0968-3.

⁴⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. s. 27-28. ISBN 978-80-262-0968-3.

nebydlí ve stejném městě a musí vozit dítě až desítky kilometrů daleko do školky nebo školy. Dítě cestuje mezi rodiči, je neustále „na cestách“ a prakticky nemá stálý domov. Přejíždění z jedné domácnosti do druhé může být pro dítě stresující nebo minimálně obtěžující. Pokud je dítě každý den u jiného rodiče, prochází si tím, že každý den usíná v „jiné“ posteli a s obavami, jestli má u matky veškeré potřebné věci a to samé u otce. Nutnost přejíždět mezi bydlišti rodičů také dětem znesnadňuje udržet si přátelské kontakty s kamarády a spolužáky. Nestabilita prostředí může mít vliv i na budoucí schopnost dětí navazovat kontakty s vrstevníky, tento efekt se projevuje více u chlapců než u dívek.

Rovněž se mohou zvýšit i finanční nároky obou domácností, když je potřeba, zvláště u mladších dětí, pořídit některé věci dvakrát, aby u obou rodičů měly dostatečné zázemí.⁴¹ Jsou i takové možnosti střídavé péče, kdy se nabízí možnost tří domovů. V jednom, stálém domě zůstává dítě a u něho se střídají rodiče, kteří mají každý svůj jiný domov. V praxi v České republice se jedná spíše o výjimku, jde o finančně náročnou variantu, kterou si může dovolit jen málokdo a je i velmi náročná na psychiku rodičů.⁴²

4.3. Noví partneri

Mít oba rodiče není to samé, co střídavá péče. Dítě je dále stresováno i příchodem nové partnerky otce či nového partnera matky. Dochází k pocitu, že je všude na návštěvě a nikam nepatří. Často je nuceno (i proti své vůli) se s novými partnery seznamovat. Vyžaduje se na něm „mazlení“ a láska, kterou dítě mnohdy ani necítí, což může vést k chaotickému vnímání světa, lidských vztahů a hodnot. Jedinec hůře hledá odpověď na otázku, kdo je spravedlivý a kdo je nespravedlivý, kdo je dobrý a kdo je špatný. Taková atmosféra a zmatek v hlavě dítěte vede k nedostatku sebevědomí, který se projevuje v nedůvěře k lidem.⁴³

⁴¹ Střídavá péče | ProMaminky.cz. *ProMaminky.cz - články, hodnocení a všechno pro maminky*[online]. Copyright © 2013 [cit. 24.02.2021]. Dostupné z: <https://www.promaminky.cz/clanky/rodina-a-vztahy-121/vyhody-a-nevyhody-stridave-pece-304>.

⁴² NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*. Praha: Portál, 2013. s. 53-54. ISBN 978-80-262-0342-1.

⁴³ MATĚJČEK, Zdeněk. *Děti, rodina a stres: Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén, 1994, s. 137. ISBN 80-85824-06-X.

4.4. Komunikace rodičů

Je vhodné dítě na změnu v jeho životě připravovat postupně, do ničeho ho nenutit a hlavně s ním komunikovat. Pokud jsou rodiče v rámci svých možností schopni se domluvit a jednájí jeden s druhým čestně, tehdy může střídavá péče fungovat. Soudní rozhodnutí dítěti nezaručí ucelenou rodinu, rodiče by měli být rozumní a zajistit dítěti to nejlepší. Některé děti nesou odloučení od matky nebo otce velmi těžko (ProMaminky.cz).⁴⁴

Na druhou stranu střídavá péče přináší i výhody, a to nejen dětem, ale i rodičům. Pro dítě je důležité, aby i po rozvodu mělo možnost zažívat pokračující vztah a péči obou rodičů. Rodiče mají možnost i nadále setrvat v životě dítěte, bez ohledu na rozdíly mezi nimi. Mohou se podílet na výchově dětí a mít přehled o jejich potřebách a zájmech. Dítě má nadále mužský a ženský vzor, i když rodiče nebydlí spolu. Veškeré své problémy, pocity i prožitky může dítě probrat s každým rodičem zvlášť a získat další úhel pohledu. Respekt a důvěra k rodičům, kterou si dítě vybuodovalo, přetrvává a nadále se rozvíjí. Pokud rodiče žijí ve velké blízkosti, dítě oba nadále navštěvuje a je v neustálém kontaktu se svými přáteli.⁴⁵

4.5. Dopady střídavé péče na dítě v jednotlivých vývojových obdobích

4.5.1. Prenatální, kojenecké a novorozenecké období

Rozvodem nebo rozchodem může být dítě ovlivněno již před svým narozením. Lidský plod, který se nachází v těle matky, je aktivní, reaguje na podněty zvenčí, ale i zevnitř. Vnímá stres a může jím být ovlivněn. Stres často zapříčiní předčasný porod, nízkou váhu při porodu i vývojové opoždění dítěte. Plod také vnímá, pokud je v životě matky nechtěný, vnímá i stres spojený s rozvodem/rozchodem partnerů. Organismus matky předává za těchto okolností negativní informaci plodu.

Lidský plod se rodí ve 38. - 42. týdnu těhotenství, optimální hmotnost je 3300-3400g a délka 50cm. Po narození je dítě závislé na matce, pamatuje si její hlas a orientuje se podle něj, matka je zdrojem výživy, ale i pocitu bezpečí a jistoty.

⁴⁴ V tomto případě nejde o odborně uznávaný zdroj, ale i přes to, se jedná o obecně přijímaný názor.

⁴⁵ Šance Dětem. *homepage* | *Šance Dětem* [online]. Copyright © [cit. 25.02.2021]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/stridava-pece-pro-proti-proc#pro-a-proti>.

Novorozenecké období, je doba adaptace na nové prostředí.⁴⁶ Dítě v tak útlém věku není svěřováno do střídavé péče, proto nemůžeme hovořit o dopadech této péče na dítě v prenatálním, kojeneckém a novorozeneckém období. Jak už jsem zmínila, dítě je závislé v těchto obdobích na matce, která jej kojí.

V batolecím období jsou děti svěřovány do střídavé péče, avšak týdenní interval je na ně moc dlouhý, střídání většinou probíhá po dvou až třech dnech. U batolete se však může objevit stres, noční můry, strach, separační úzkost a v případě oddělení od jednoho z rodičů, může dojít k poruše v oblasti řeči, například koktání. Batole potřebuje sociální vzor, jak otce, tak i matky (Špaňhelová, 2010, s. 86-89).

4.5.2. Předškolní období

Předškolní věk je etapa od 3 do 6-7 let, kdy konec této etapy není ukončen fyzickým věkem, ale především sociálně – vstupem do školy. Dítě vstupuje do nového sociálního prostředí a dochází k sociálnímu rozvoji osobnosti dítěte (vztahy k dětem a k dospělým). City u dětí předškolního věku hrají velkou roli, city jsou diferencovanější a na základě citů se rozvíjí dlouhodobá paměť. Dochází k rozvoji citové oblasti dítěte – přátelství, sympatie, žárlivost a závist. Projevy citů jsou ovlivněny výchovou a rozumovým vývojem. Rodiče v tomto období pro dítě představují vzor a emocionálně významnou autoritu. Dcery se chtějí podobat svým matkám a synové svým otcům.

Rozpad rodiny u dítěte ovlivňuje vztah k sobě samému a k okolnímu světu. I když se rodiče snaží nezatahovat dítě do celého procesu, dítě může vinit samo sebe, protože nezná příčinu rozpadu rodiny. Může dojít k regresi, k nejistotě, která je spojena s rozpadem rodiny. Projevuje se úzkostmi, nočními můrami a pomočováním. Rozvod způsobuje u dítěte ztrátu jednoho z rodičů, ztrátu jistoty a pocitu bezpečí.⁴⁷ Zvláště zatěžující situací pro dítě je ta, kdy se rodiče i předškolnímu dítěti svěřují, jak jsou nešťastní, vyhledávají v něm útěchu a pochopení, dochází k převrácení rolí. U některých rodičů, kterým je dítě svěřeno do péče, dochází ke zvýšené závislosti na dítěti. Dochází i k výčitkám, že dítě by mělo více projevovat lásku danému rodiči, milovat ho a vynahradit mu to, v čem ho

⁴⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 65. ISBN 978-80-246-2153-1.

⁴⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 177. ISBN 978-80-246-2153-1.

partner zklamal. Tento mechanismus, tj. nezdravé upnutí k dítěti, je pro rozvoj osobnosti dítěte omezující a vedoucí k negativním důsledkům v budoucím životě jedince.⁴⁸

4.5.3. Mladší školní věk

Důležitým sociálním mezníkem je nástup do školy. Dítě získává novou roli (školák) a zvyká si na nový režim. Mladší školní věk probíhá v rozmezí 6/7–9 let, jedná se o nejstabilnější úsek. Dítě je snaživé a ochotné spolupracovat. Už nevnímá pouze věci, které ho upoutají, ale začíná vnímat cíleně. Tvořivost, představy a fantazie jsou u dítěte v mladším školním věku na nejvyšší úrovni. Pozornost jako proces rozhoduje o úspěšnosti či neúspěšnosti v oblasti učení dítěte. Citové stádium je vyrovnané a rozvíjí se vyšší city – city intelektuální, estetické, etické a sociální. Strach u dítěte v tomto období je většinou z reálných nebezpečí, z neúspěchu a ze smrti nejbližší osoby či zvířátka. Nepříznivé situace jsou spojeny se smutkem a pláčem dítěte. Rozpad rodiny se obvykle projevuje i ve vztahu ke škole. Pokud domov pro dítě v době rozvodu nepředstavuje jisté a stabilní prostředí, dítě může ztratit motivaci ke školní práci.⁴⁹ Matějček (1994, s. 136) uvádí, že dlouhodobý stres vede ke ztrátě motivace, která se projevuje změnou výkonu i chování, ale vede i k záškoláctví.

4.5.4. Dospívání dítěte

Dospívání je etapa, která začíná kolem jedenáctého roku života a trvá do dvaceti let, do dospělosti jedince. V tomto období dochází k fyzickým i psychickým změnám. V oblasti vyspívání mezi dívkami a chlapci je velká disharmonie, tělesný vývoj u chlapců je o půl roku až rok zpožděnější než u dívek. Jedinec prochází pubertou, která je u každého individuální.

V průběhu rodinného rozvratu je adolescent vystaven všem stresovým situacím, které vedou nejen k poruchám vývoje osobnosti, u chlapců někdy k antisociálnímu chování, ale převážně ke vzniku psychopatologických obrazů (deprese, úzkosti, suicidalita, zneužívání

⁴⁸ MATĚJČEK, Zdeněk. *Děti, rodina a stres: Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén, 1994, s. 137. ISBN 80-85824-06-X.

⁴⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 322. ISBN 978-80-246-2153-1.

návykových látek). Dospívající, kteří takové chování projevují, prožili dlouhodobý a těžký rodinný rozvrat.⁵⁰

⁵⁰ MATĚJČEK, Zdeněk. *Děti, rodina a stres: Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén, 1994, s. 137-138. ISBN 80-85824-06-X.

5. Praktická část

V rámci své bakalářské práce zjišťuji pomocí strukturovaných rozhovorů názory dnes již dospělých dětí, jak vnímají střídavou péči nyní ze zpětného pohledu.

5.1. Cíl výzkumu

Cíl výzkumu určuje jeho základní orientaci a představuje pomyslný kompas, podle něhož bychom se měli v průběhu celého výzkumného procesu orientovat. Cíl musí být formulován co nejkonkrétněji a nejpřesněji, protože jím říkáme, čeho chceme dosáhnout a co přesně chceme zjistit.⁵¹

Pokud je tématem výzkumu oblast, v které probíhá zkoumání, cílem je konkrétní zaměřenost výzkumu v rámci daného tématu. Je to vlastně úloha, kterou má výzkumník řešit. Cíl výzkumu se dá formulovat i formou otázky nebo otázek, na které hledá výzkum odpověď. Výzkumná otázka je dobrý nástroj, protože vede přímo výzkumníka, aby hledal odpovědi.⁵² Zároveň je třeba si uvědomit, že významnost cíle není univerzální, ale vždy se vztahuje k nějaké specifické skupině osob.

Cíl může být **intelektuální** a určuje, jakým způsobem může výsledek přispět k rozšíření odborného poznání, **praktický** cíl – zjišťuje, zda budou moci být výsledky nějakým způsobem využity, či cíl **personální** – poskytuje, jak práce na projektu obohatí výzkumníka samotného. Je žádoucí, abychom se dosažením jednoho z nich přiblížili dosahování ostatních cílů. Z tohoto hlediska se doporučuje vybírat témata, která mají odbornou i praktickou důležitost.

Cílem mého výzkumu bylo proniknout do problematiky střídavé péče a především zjistit, jak hodnotí druh této péče respondenti ve své zletilosti. A zda, či do jaké míry mohou výsledky přispět k dosažení vyšší kvality sociální práce či obohatit odbornou veřejnost i samotné rodiče. Pro rozhovor bylo sestaveno čtrnáct otázek, jejichž prostřednictvím jsem hledala, jaké problémy se vyskytují v oblasti střídavé péče a jak dnes na tuto péči nahlízejí sami zúčastnění. Dále jsem se snažila dát prostor respondentům, aby se vyjádřili, jaký byl průběh jejich péče a jak na ni dnes pohlíží. K dosažení cíle své práce jsem použila kvalitativní rozhovor.

⁵¹ ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, s. 12-16. ISBN 978-80-262-0644-6.

⁵² GAVORA, Peter. *Spríevodca metodológiou kvalitatívneho výskumu*. Bratislava: Regent, 2006, s. 239. ISBN 80-88904-46-3.

Hlavní výzkumnou otázku jsem formulovala takto:

Jaký je názor, dnes již dospělých dětí na střídavou péči?

5.2. Tvorba výzkumných otázek a operacionalizace

Pomocí cíle výzkumu a hlavní výzkumné otázky jsem zformulovala a zmapovala dílčí výzkumné otázky, na které jsem hledala odpovědi a ke kterým jsem dospěla následovně:

1. Důležitým mezníkem pro můj výzkum je věk, od kterého střídavá péče probíhala, jak dlouho celý proces probíhal a zda si respondenti celý proces pamatují. Proto byla první dílčí výzkumná otázka formulovaná takto:

1.DVO: *Kolik Vám bylo let, když se rodiče rozváděli/odešli od sebe? Jak dlouho rozvod probíhal?*

2. Každý rozchod se děje z nějaké příčiny, přináší s sebou hádky, neshody a spory. Dítě je buď přímým účastníkem hádek, či je z celé situace vynecháno. Obě možnosti s sebou přináší své klady i zápory. Celkově, jak jsem několikrát uváděla ve své teoretické části, je důležité s dítětem o dané situaci hovořit a o všem komunikovat.

Proto bylo cílem dalších dílčích otázek zjistit:

2.DVO: *Jaký byl vztah mezi rodiči před rozvodem i po něm?*

3.DVO: *Hovořili rodiče s Vámi o dané situaci?*

4.DVO: *Jak jste to jako dítě vnímal/a?*

Pokud negativně, tak:

a) Proč?

b) Řekl/a jste to některému z rodičů, kterému?

3. Je přirozené, že po rozvodu si rodiče mohou hledat či najít nového partnera. Nový partner může být dokonce důvodem rozvodu a okamžik, kdy se rozhodnou představit svým dětem nového partnera, může být pro všechny téměř zkouška ohněm. Pokud jsou děti po rozvodu postaveny před nutnost

zvykat si na nového partnera jednoho z rodičů, jako na nového člena rodiny, může být tato skutečnost pro ně velmi stresující. Další dílčí otázky byly formulovány takto:

5.DVO: *Našli si rodiče nového partnera?*

6.DVO: *Jak se tím situace změnila?*

7.DVO: *Jak jste nového partnera přijal/a?*

4. Pro zachování rodinné rovnováhy a pohody je důležitá finanční jistota. Po rozvodu se finanční nároky obou domácností mohou zvýšit. Například je potřeba pořídit některé věci dvakrát a tím se rodinný rozpočet zatíží. K problematice financí směřovaly mé další otázky:

8.DVO: *Řešili s Vámi rodiče finance?*

9.DVO: *Pocítili jste potíže s penězi v rodině po rozvodu?*

5. Ideální je, když se na porozvodové péči rodiče shodnou. Odborníci ani zákon neříkají, jaký je přesný časový úsek, pro střídavou výchovu u rodičů. Jak jsem již uvedla, nejlepší je, pokud rodiče bydlí v blízkosti u sebe a dítě může oba rodiče opakovaně navštěvovat. Pokud se rodiče nedohodnou na časovém intervalu, musí určit tato pravidla soud. Na základě výše uvedeného, jsem další dílčí výzkumné otázky formulovala takto:

10.DVO: *V jakých časových úsecích jste se střídal/a u rodičů? Jak probíhaly Vánoce a prázdniny?*

11.DVO: *Byla tato forma střídavé péče určena soudem? Nebo se jednalo o dohodu mezi rodiči?*

6. Pokud to situace vyžaduje, do celého rozvodového řízení vstupuje soud či jiní odborníci, kteří pracují nejen s rodiči, ale i s dětmi. Soud, který ve věci rozhoduje, požádá Orgán sociálně-právní ochrany dětí o provedení šetření v rodině, aby zároveň zjistil názor nezletilých dětí, které v ní žijí. Zda tomu tak je, jsem zjišťovala ve dvou níže uvedených dílčích otázkách:

12.DVO: *Spolupracovali jste se sociálním pracovníkem, či jinou osobou?*

13.DVO: *Pokud ano, tak s jakou? Jak se Vám s ní spolupracovalo?*

7. Cílem práce bylo zjistit, jak nyní již dospělé děti vnímají střídavou péči, kterou si samy prošly, s odstupem času. Jak se na celou náročnou situaci dívaly jako děti a jak se na ni dívají dnes, zpětně. Poslední závěrečná otázka je otázkou hlavní tedy cílovou.

14.DVO: *Jaký je Váš názor na střídavou péči, jak hodnotíte druh této péče dnes?*

5.3. Druh výzkumu

Pro účely výzkumu je možné kombinovat metody kvalitativního i kvantitativního výzkumu v jedné výzkumné akci a využít tak výhody obou přístupů. Pro svůj výzkum jsem zvolila kvalitativní formu výzkumu. Tato forma umožňuje zkoumat jednotlivé případy do hloubky a je hlavní metodou sběru dat kvalitativního výzkumu pomocí techniky strukturovaného rozhovoru. Kvalitativní postup, který je použit v této práci, má schopnost popsat problematiku do hloubky a zkoumaný jev se zjišťuje v přirozeném prostředí. Nevýhodou může být časová náročnost sběru informací a možné ovlivnění subjektů výzkumníkem. Předmětem kvalitativního výzkumu je studium každodenního, běžného života lidí v jejich přirozeném prostředí. Tento druh výzkumu byl zvolen se záměrem porozumět situaci tak, jak jí rozumí respondenti.⁵³

5.4. Technika sběru dat

Podle otázky volíme příslušné techniky sběru dat, určujeme, jakým způsobem budeme data získávat, shromažďovat a následně je zpracovávat. Můžeme zvolit metodu rozhovorů, pozorování, dotazníků či shromažďování dokumentů.⁵⁴ V mé praktické části jsem zvolila metodu strukturovaného rozhovoru, který byl veden přirozenou cestou, držící se základních bodů.

Někteří autoři uvádí, že rozhovor je volnou formou komunikace. Matoušek (2008, s. 75-76) rozhovor definuje jako dorozumívání dvou nebo více osob, které si navzájem sdělují informace, své pocity, názory a zkušenosti pomocí slov.

⁵³ ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, s. 20-25. ISBN 978-80-262-0644-6.

⁵⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 161. ISBN 80-7367-040-2.

Komunikace se odehrává v rovině slov, ale současně může probíhat na neverbální úrovni, mimoslovně. Rozhovor je v komunikaci vnímán jako most, po němž se k sobě dostávají někdy zcela jiné světy zúčastněných. Hlavním cílem rozhovoru je, aby se komunikující lidé navzájem pochopili, přijali, podpořili, nebo si navzájem poskytli zpětnou vazbu či radu.

Svoboda (2013) uvádí, že skrze rozhovor lze získávat důležité informace, a to především o životě klienta či respondenta. Prostřednictvím rozhovoru můžeme vytvořit životní příběh daného respondenta, který odkrývá spoustu potřebných zjištění, a to pro výzkumníka i zkoumanou osobu. Výzkumník musí zachovat neutralitu, ale zároveň musí dát respondentovi najevo, že ho poslouchá a že jeho odpověď je žádaná a užitečná. Také si u rozhovoru musí dávat pozor na pocity, které by mohly zasahovat do vyjádření dotazovaného.⁵⁵

Pro svou bakalářskou práci jsem získala informace prostřednictvím strukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami. Rozhovor se skládal z pečlivě formulovaných otázek, na které jednotliví respondenti odpověděli. V rozhovoru byly použity předem připravené otázky a všichni zúčastnění byli seznámeni s nahráváním a s anonymitou. **Cílovou skupinou dotazovaných byly dnes již dospělé děti, které mají osobní zkušenosti se střídavou výchovou po rozchodu či rozvodu rodičů.** S některými respondenty, pokud to bylo možné, jsem se sešla osobně, s ostatními, vzhledem k současné epidemiologické situaci a mimořádnému opatření Vlády České republiky, jsem hovořila online, prostřednictvím Skype.

Strukturovaný rozhovor se používá, pokud je nutné minimalizovat variaci otázek kladených respondentovi. Výhodou tohoto typu rozhovoru je snadná příprava a prostor k odpovědi. Nevýhodou je časová náročnost přípravy, svázanost otázkami a omezení dané tím, že různým respondentům klademe stejné otázky a tím přehlízíme situovanost rozhovoru, proto tento typ rozhovoru omezuje vzít v úvahu individuální rozdíly a okolnosti dotazovaných.⁵⁶

⁵⁵ SVOBODA, Mojmir a Pavel HUMPOLÍČEK, ŠNOREK, Václav, ed. *Psychodiagnostika dospělých*. Praha: Portál, 2013, s. 77. ISBN 978-80-262-0363-6.

⁵⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 173. ISBN 80-7367-040-2.

5.5. Analýza získaných údajů

Data, která získáváme, máme je k dispozici a chystáme se je zpracovávat, jsou nejčastěji ve formě textu – jde o záznamy zpozorování, dokumentů, přepisy rozhovorů apod.⁵⁷

V této kapitole interpretuji výsledky rozhovoru na základě jednotlivých odpovědí na dílčí výzkumné otázky. Po provedení rozhovoru jsem své záznamy analyzovala.

5.5.1. Otázka číslo 1.

Kolik Vám bylo let, když se rodiče rozváděli/odešli od sebe? Jak dlouho rozvod probíhal?

Jak jsem již zmiňovala, věk je důležitým mezníkem v praktické části mé bakalářské práce. Zjišťovala jsem, jak staří byli respondenti, když se rodiče rozešli a jak dlouho celý rozvodový proces probíhal.

Z odpovědí všech mých respondentů vyplynulo, že když rodiče skončili své společné soužití, byli respondenti ve věku od 7 do 15 let. Byl to zároveň i věk, od kterého se ocitli ve střídavé péči. Jen jedna z respondentek uvedla, že jí byly pouhé dva roky, když se rodiče rozváděli, a následně byla ve střídavé péči. Celý rozvod u většiny respondentů probíhal v průměru přibližně rok až rok a půl.

Respondentka 1: *„Bylo mi 15 let, když se rodiče rozváděli. Odešli od sebe ze dne na den a rozvedeni byli do roka.“*

Respondent 4: *„Bylo mi 7 let. Rozvod, podle toho, co vím od rodičů, probíhal cca půl roku.“*

Respondentka 7: *„Bylo mi 11 let. Co si tak pamatuji, nebo co mi říkala mamka, rozvedeni byli do roka a půl.“*

⁵⁷ ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, s. 207. ISBN 978-80-262-0644-6.

Tabulka 1: Věk, od kterého žili ve střídavé péči

OZNAČENÍ	SOUČASNÝ VĚK	VĚK, OD KTERÉHO ŽILI VE SP
Respondentka 1	23	Od 15 let
Respondentka 2	24	Od 9 let
Respondentka 3	20	Od 7/8 let
Respondent 4	25	Od 7 let
Respondentka 5	22	Od 9 let
Respondentka 6	21	Od 2 let
Respondentka 7	23	Od 11 let

5.5.2. Otázka číslo 2.

Jaký byl vztah mezi rodiči před rozvodem a po něm?

Výše uvedená otázka byla položena za účelem zjistit, jaký byl vztah mezi rodiči mých respondentů, před rozvodem a po něm. Zda jako děti vnímali, že se něco mezi rodiči děje a jak to prožívali. Jednotlivé odpovědi byly velmi zajímavé. U některých byl vztah mezi rodiči tak špatný, kdy jediné východisko byl právě rozvod.

Respondentka 2: „Vztah mezi rodiči byl velmi špatný. Rodiče se neustále hádali, řvali na sebe, nerozuměli si. Hlavním důvodem byl velký věkový rozdíl mezi rodiči. Po rozvodu spolu rodiče komunikovali kvůli důležitým věcem ohledně mě, jejich vztah byl a je velmi špatný, nesnesou se. Během rozvodu si vyšli vstříc, jelikož chtěli, aby celý proces byl rychlý.“

Avšak někteří uvedli, že daný problém rozvodu, který pak náhle přišel, nebyl na první pohled patrný. Jako děti měli pocit, že si rodiče rozumí, nikdy se nehádali a celkově mezi sebou měli krásný vztah. Proto to byl téměř šok. Někteří rodiče od sebe odešli na základě domluvy, jiní však ve zlém.

Respondentka 7: „*Moc hezký, rodiče měli krásný vztah, nebo aspoň to tak vypadalo. Celá rodina jsme jezdili na dovolené, výlety, měli jsme vše, co jsme potřebovali, mamka s tátou měli opravdu hezký vztah, co si vzpomínám. Ale později táta změnil práci, byl skoro jen tam a chodil pozdě domů, neustále měl nějaké služební cesty. Když jednou, ze dne na den mamce řekl, že si někoho našel a odchází od nás. Odešel od nás kvůli své sekretářce, která byla a je o 16 let mladší. Rodiče se začali kvůli tomu velmi hádat, my na to nebyly vůbec zvyklé (já a sestra), naši se opravdu nikdy předtím nehádali, potom to bylo neustále. Táta nebyl vůbec doma a nepomáhal mamce, jak s domácností, tak ani s námi, s ničím. Po rozvodu to bylo snad ještě horší, táta dělal mamce obrovské naschvály ohledně nás. Nám zakazoval, když jsme byli u něj, volat mamce. Na mamku pořád řval, že nás štve proti němu. Vím, že nám chtěl prodat barák, kde jsme bydlely s mamkou a se sestrou, protože byl napsaný na něj. Byl to najednou úplně jiný člověk.*“

Respondent 4: „*Rodiče se velmi hádali, vybavuji si plno situací, kdy to bylo až nesnesitelné. Snažili se být před námi v pohodě, nedat nic znát (přede mnou a bráchou), ale vždy přišla nějaká situace, kdy se hádali i před námi, jako například o různých oslavách, během štědrého dne, nebo na dovolené, která byla pak úplně zničená. Po rozvodu byla situace mezi rodiči lepší, když už nebyli každý den spolu, ale i tak se snažili komunikovat mezi sebou co nejméně, převážně kvůli nám.*“

5.5.3. Otázka číslo 3.

Hovořili rodiče o dané situaci s Vámi?

Podstatné je, aby definitivní rozhodnutí rozvodu sdělil ten, kdo dokáže dítěti co nešetrněji předat tuto skutečnost. Nejvhodnější je, aby informaci dětem sdělovali oba rodiče, jak uvádí publikace. Avšak někteří odborníci uvádějí, že toto platí jen v těch výjimečných případech, kdy jsou oba rodiče schopni dítěti předat informaci bez hádek, napětí či urážek.⁵⁸

⁵⁸ Jak mluvit s dětmi o rozvodu – Blog Linky bezpečí. *Blog Linky bezpečí – Blog Linky bezpečí a Rodičovské linky slouží všem rodičům a dospělým se starostí o dítě. Za kvalitou příspěvků stojí zkušenosti odborníci, kteří získali vzdělání v psychologii, sociálních službách, sociální práci nebo občanském sektoru. Linka bezpečí je krizová linka 116111 pro děti v tíživých životních situacích, s kterými si neumí pomoci. Např. šikana, sebepoškození, rodinné vztahy, školní a vrstevnické vztahy, sexualita, homosexualita apod. [online]. Dostupné z: <https://blog.linkabezpeci.cz/jak-mluvit-s-detmi-o-rozvodu/>.*

Část respondentů uvedlo, že s nimi rodiče o dané situaci nekomunikovali a příčinu se někteří z nich dozvěděli až pár let po rozvodu, jelikož se na danou věc začali vyptávat až později, nebo rodiče začali hovořit sami. Je zřejmé, že to není dobrý postup, je vhodné s nimi o všem komunikovat, aby nedošlo k případným výčitkám u dítěte.

Respondentka 1: *„Spíše ne, mamka výjimečně, ale až tak po roce od odchodu otce, kdy danou věc zpracovala a dokázala o ní s námi hovořit,....“*

Respondentka 6: *„Jen okrajově, ale až když jsem byla starší. Cca v 7/9 letech, jsem se vyptávala mamky, proč s tátou nebydlíme společně, jako rodiče mých spolužáků a kamarádů. Ale až tak ve 14 letech se mnou mamka začala o dané situaci hovořit....“*

Z odpovědí ostatních respondentů vyplynulo, že s nimi rodiče o dané situaci hovořili, buď oba, nebo alespoň jeden z nich.

Respondentka 3: *„Před rozvodem jsme si sedli a rodiče mi oznámili, že od sebe odchází. Snažili se mi to vysvětlit a to vzhledem k mému věku,....“*

Respondentka 7: *„Mamka se nám to pokusila všechno vysvětlit, ale vzhledem k našemu věku. Táta si s námi se sestrou sedl, do teď si to pamatuji, zavřel nás v pokoji a snažil se nám to vysvětlit, proč se s mamkou hádají a že půjdou od sebe, ale ať se nebojíme, že se s námi bude neustále vídat, že se nás nevzdá,....“*

5.5.4. Otázka číslo 4.

Jak jste to jako dítě vnímal/a?

Pokud negativně, tak:

Proč?

Řekl/a jste to některému z rodičů, kterému?

Touto otázkou jsem navázala, na otázku předchozí. Většina respondentů odpověděla shodně, byl to pro ně, jako pro dítě šok, zrada. Jako děti cítily nenávist k jednomu z rodičů.

Respondentka 1: *„Vnímala jsem to jako zradu. Moji hlavní starostí bylo, jestli je mamka v pohodě. Nad situací jsem usilovně přemýšlela, aby to zvládla mamka a brácha, který je o hodně mladší a celkově situaci nesl poměrně špatně, jelikož byl na tátovi velmi závislý a věřil mu. Měli spolu krásný vztah, který rozvod zničil. Snažila jsem se mu vše vynahradit, být tu pro něj, jako byl táta. Já, jako dívka jsem spíše hovořila o všem s mamkou, když jsem viděla, v jaké situaci byla, vzalo mě to. Cítila jsem nenávist k otci, proč nám tak ublížil, snažila jsem se být pro mamku i bráchu velkou oporou.“*

Mezi nežádoucí role patří i právě tento případ, kdy se respondentka ve svém věku snažila převzít zodpovědnost, byla tu pro matku i bratra. V její snaze bylo bratrovi otce nahradit, dělat vše, aby nad danou situací nepřemýšlel. Snažila se v rodině chybějící roli otce nahradit.

Respondentka 3: *„Velmi jsem to obřečela, moc jsem danou situaci nechápala, ale přijala jsem to, že to tak prostě je, ale stále mi to moc nedocházelo.“*

Opět zmiňuji, že je důležité s dítětem o dané situaci hovořit. Zde je příklad toho, kdy dítě nechápe, co se děje, a musí skutečnost přijmout tak, jak je.

Respondent 4: *„Ze začátku mi chyběl táta, ale také mi velmi vadilo neustálé cestování mezi rodiči. Sice bydleli asi půl hodiny od sebe, ale já byl v tom věku, kdy jsem s kamarády trávil hodně času na ulici. Trápilo mě, když jsem se k nim nemohl připojit a musel jsem odjet k tátovi. Častokrát jsem to říkal rodičům a vím, že jsem i kvůli tomu hodně brečel. To mne asi na celé situaci vadilo nejvíce, že jsem nemohl být pořád doma u svých kamarádů. Ve škole si často povídali, co dělali, nebo co postavili za ty dva týdny, co jsem nebyl doma. Častokrát mě pak nechťeli do hry zapojovat. Teď si vzpomínám, jak moc mě to trápilo.“*

Respondent uvádí, jak trpěl, když musel cestovat mezi rodiči, neměl možnost být každý den se svými kamarády. U dítěte se může objevit i zhoršený vztah se svými kamarády, pokud musí neustále cestovat. Mohou se danému dítěti vyhybat, málo s ním mluvit, nebo naopak vůbec, posmívají se mu kvůli rozvodu a přestávají si s ním hrát. Jak jsem uvedla ve své teoretické části, je vhodné, aby rodiče po rozvodu bydleli kvůli dětem ve své blízkosti. Avšak pokud to není možné, je důležité volit vzhledem k dětem co nejšetrnější variantu a vzít v potaz jejich názor.

Respondentka 5: „...Řekli mi to už v té fázi, kdy si mamka našla jiný byt, který mi byl hned ukázán, takže jsem negativně vnímala okamžité odstěhování mamky, že se mnou celou situaci neprobrala a postavila mě před hotovou věc. Že se nezeptala na můj názor a neprobrala to se mnou.“

Zde se budu opět odkazovat na komunikaci. Pokud matka postaví dítě před hotovou věc, nedá mu prostor k vlastnímu názoru, velmi mu tím ubližuje. Zde je příklad, kdy rodiče neprobrali se svou dcerou rozvod, vše probírali za jejími zády a pak ji postavili před skutečnost. Matka si našla nový domov, kam odešla bez dcery, která nic netušila a nemohla na nastalou situaci říct svůj názor.

Dále mě zajímalo, zda se se svými problémy svěřili rodičům. Někteří si však konkrétní případ nepamatují: „Konkrétní případ si nevybavím, ale od nějakých 20 let jsem si jistá, že jsem se o tom s mamkou bavila, vycítila můj strach a hlavně starost a snažila se mě uklidňovat.“ (Respondentka 1).

Odpověď byla i taková, že s rodiči nehovořili vůbec: „Nehovořila jsem o tom s nimi. Mamka měla často špatnou náladu a já byla ráda, když byla v pohodě a nechtěla jsem se jí na to ptát.“ (Respondentka 2).

Dítě by se mělo svěřit svým nejbližším, co ho trápí. V této situaci je vhodné, pokud nebylo možné o tom komunikovat s matkou, sdělit to někomu jinému. Pokud dítě o problému nekomunikuje, může u něj dojít k nočním můrám, může se pomočovat, dochází ke zhoršenému školnímu prospěchu, k nechutenství, koktání, k projevům se zhoršenými somatickými prvky (úzkost, strach, deprese,...).

5.5.5. Otázka číslo 5.

Našli si rodiče nového partnera?

Všichni respondenti shodně sdělili, že si jejich rodiče našli nové partnery. Jejich odpověď vždy byla: „Ano, našli.“ Někdy byl nový partner důvodem rozvodu, jindy si našli rodiče partnery po delší době. Další otázky byly více zaměřeny na toto téma.

5.5.6. Otázka číslo 6.

Jak se tím situace změnila?

Jak jsem již zmínila, někdy byl nový partner právě důvodem rozvodu. Jak uvedli dva respondenti:

Respondentka 2: *„Byl to důvod rozvodu, jak jsem zjistila po pár letech, nevěra.“*

Respondentka 7: *„Jak už jsem říkala, kvůli tátově přítelkyni se naši rozvedli.“*

Pokud není nevěra důvodem rozchodu, je přirozené, že si rodiče po nějakém čase, po rozvodu, najdou nové partnery. Dítě vše snáší lépe, je na novou situaci připraveno, má prostor se s novým partnerem lépe seznámit.

Respondentka 1: *„Vlastně nijak, bylo to až pár let po jejich rozvodu, kdy už jsem byla zase o něco starší a na celou situaci pohlížela jinak, že spolu jako rodiče už být nemohou a je jim lépe bez sebe.“*

5.5.6. Otázka číslo 7.

Jak jste nového partnera přijal/a?

Zde jsem se snažila dát respondentům prostor, aby více pohovořili o tom, jak nového partnera svých rodičů přijali. Zajímalo mě, jestli i noví partneři přijali je.

Dva respondenti uvedli, že přijali nové partnery hezky: *„Oba partnery, jak matky, tak otce jsem přijal v klidu. Jsou oba dva fajn, díky nim jsme zažili nové zážitky a poznali spoustu nových lidí.“* (Respondent 4).

Bohužel u některých šlo právě o důvod rozvodu, tudíž vztah byl mezi nimi od samého počátku narušen.

Respondentka 2: *„Nový parter mi byl představen asi půl roku po rozvodu. Byl to pro mě šok, nevěděla jsem, jak s ním mám komunikovat, styděla jsem se před ním a celkově mi jeho přítomnost velmi vadila. Hlavně po pár letech jsem ho nenáviděla o to víc, protože on*

byl důvodem hádek mezi mými rodiči a vzal mi rodinu, i když na tom měla podíl i máma. Takže nového partnera jsem nikdy nepřijala, stále máme rozbouraný vztah a já si už ani nedokážu představit, že bych s ním vycházela hezky. Momentálně ho respektuji.“

Respondentka 7: „Tátovu přítelkyni hrozně. Táta nám jí tedy představil asi měsíc po jeho odchodu od nás. Víím, že mamka si nepřála, abychom k němu chodili, když tam ona bude, což chvilku respektoval, ale pak nám ji představil. Bylo to šílené, chtěla, abychom jí tykaly, ale víím, že jsme jí se sestrou vykaly dost dlouho, protože to byl pro nás úplně cizí člověk. Pamatuji si, když jsme jednou byli u táty, ona tam nebyla, tak moje mladší sestra si hrála na telefonu táty a přišla mu tam zpráva od ní, že se strašně těší, až pojedou odpoledne nakupovat nám nábytek do našich nových pokojů. Sestra za mnou přišla s hrozným brekem, že nechce odejít od mamky, že nechce, aby nás mamka opustila, vůbec jsem nevěděla, co mám dělat. Přijely jsme domů a vše řekly mamce, ta se hrozně naštvála a jela okamžitě za ním, že si nepřeje, aby nám dělala nějaké pokoje, že už je máme a to doma (u mamky), to si pamatuji do dnes, byl to opravdu hrozný zážitek.“

Jak jsem se již uvedla výše, zajímalo mě, jak noví partneři přijali je, tedy mé respondenty. Jedna respondentka se zmínila, že na novou tátovu přítelkyni žárlila, jelikož už nebyla pouze ona „tatínkova holčička“. Ale po nějakém čase si uvědomila, že není potřeba žárlit.

Další respondentka 5 však uvedla, že nová přítelkyně otce ji nepřijala. „...Asi po 3 letech si otec našel novou/stálou přítelkyni, kterou mi představil a od té doby se s ní nesnesu. Byl to s ní od začátku boj a ten se nemění ani teď. Nikdy mě nevzala jako dceru mého otce, vždy mě z jejich života vyhazovala a nechtěla, abych u nich byla a trávila čas.“

5.5.8. Otázka číslo 8.

Řešili s Vámi rodiče finance?

Tato otázka byla respondentům položena za účelem zjistit, jestli rodiče hovořili o financích se svými dětmi, nebo ne. Je zřejmé, že rodinné finance jsou pro mnohé rodiče a děti tabu. Rodiče si často myslí, že je nevhodné mluvit s dětmi o příjmech a výdajích. Proto není překvapením, že téměř všichni uvedli, že s nimi rodiče finance neřešili.

Ovšem Respondentka 6 uvedla: „*Ano, řešili. Vždy šlo spíše o věci do školy, nebo o jiné důležité věci. Nikdy jsem nezneužívala toho, že rodiče nežijí spolu, aby se nějak finančně předháněli. Vždy jsme se na všem shodli a domluvili.*“

5.5.9. Otázka číslo 9.

Pocítili jste potíže s penězi v rodině po rozvodu?

Z odpovědí vyplynulo, že čtyři respondenti ze sedmi žádné velké potíže s financemi nepocítili. Vždy měli, co potřebovali, jako věci do školy, mohli jet na školní výlety a byl jim finančně zajištěn i sport. Konkrétně: „*...Myslím si, že jsem měla vše, co jsem potřebovala, jak do školy, tak i na můj sport. Jezdila jsem na všechny výlety se školou, na soustředění i na dovolenou. Za to jsem velmi ráda, že ani jeden z rodičů, na tom nebyl nějak finančně špatně.*“ (Respondentka 2).

Velmi zajímavá je situace, kdy dva respondenti uvedli, že potíže s penězi nepocítili. Přesto se jejich rodiče nacházeli ve finanční tísní, jen z toho své děti vynechali. Samotní respondenti se to dozvěděli o pár let později.

Respondentka 3: „*...Až jako starší jsem se dozvěděla, že po rozvodu byla pro oba rodiče finanční situace těžká, asi hlavně pro mamku, jak s malým příjmem nás uživí. Jako menší jsem si ale ničeho nevšimla, nebo neměla ničeho nedostatek.*“

Respondentka 5: „*Tehdy jsem to nevěděla, asi bych tomu ani nerozuměla. Zpětně vím, že si mamka brala půjčku, kterou stále splácí. Na druhou stranu - udělala to kvůli mně, aby se doma (u táty) vůbec nic nezměnilo kromě toho, že tam není ona....*“

Bohužel respondentka 7 se zmínila, že matka na tom byla po finanční stránce velmi špatně. „*...Mamka, co mi pak říkala, nás z toho chtěla vynechat, protože na tom nebyla finančně dobře. Snažila se, abychom nic nepocítily a měly vše, co potřebujeme. Vnímala jsem, jaký dělal táta mamce problémy s penězi. Mamka se snažila, abychom nic nepocítily a měly vše, co potřebujeme....*“

5.5.10. Otázka číslo 10.

V jakých časových úsecích jste se střídali/a u rodičů? Jak probíhaly Vánoce a prázdniny?

U většiny respondentů šlo o nepravidelné střídání, bez daných pravidel. Záleželo na zájmu dítěte a hlavně na komunikaci mezi rodiči. Vánoce a prázdniny byly opět na základě domluvy a na potřebách dítěte.

Respondentka 2: *„U nás to fungovalo nepravidelně, žádná pevná pravidla ohledně dnů, či týdnů neexistovala. Většinou na víkend jsem šla k tátovi a přes týden byla doma, u mámy. Ale nebylo tomu tak vždy, bylo to hodně na mně, jak jsem chtěla. Prázdniny byly opět na dohodě mezi mnou a daným rodičem. Řešili jsme to vždy dopředu, aby se podle toho rodiče zařídili. Vánoce se střídaly, jeden rok jsem na Štědrý den byla u mámy a druhý rok u táty.“*

Pouze jedna (respondentka 7), ze sedmi uvedla, jak o velmi problematickou střídavou péči u nich šlo. *„...Nejprve jsme tedy bydlely u mamky a tátu vídaly například po škole, kdy nás vyzvedl a trávil jsme s ním čas do večera a pak nás odvezl na noc domů. Později to byla vždy sobota, neděle, pondělí, úterý jednou za 14 dní u táty. Bylo to hrozné, vždy jsme odjížděly od mamky s brekem, že k tátovi nechceme. Táta na nás byl hrozně zlý a řval na mamku, že nás navádí proti němu. Byly to strašné začátky, jak pro nás, tak i pro mamku. Na Štědrý den jsme byly vždy u mamky, 25.12. jely k tátovi. Vánoční svátky byly vždy na základě nějaké dohody a to samé o prázdninách. Ze začátku jsme tam se sestrou nechtěly vůbec jezdit, ale nic jiného nám nezbylo.“*

5.5.11. Otázka číslo 11.

Byla tato forma střídavé péče určena soudem? Nebo se jednalo o dohodu mezi rodiči?

Pět respondentů ze sedmi uvedlo, že forma střídavé péče, která u nich probíhala, byla na základě domluvy jak rodičů, tak převážně dětí (respondentů). *„Jednalo se o dohodu mezi rodiči a i mnou. Nikdy mě do ničeho v tomto ohledu nenutili, což jsem velmi ráda.“* (Respondentka 2).

U dvou respondentů byla forma střídavé péče určena soudem, avšak u obou trvala pouze rok až dva. Pokud rodiče nejsou schopni uzavřít dohodu, soud může nařídít střídavou péči a určit interval střídání nebo dítě svěřit do péče jednoho z rodičů.

Respondent 4: *„Soud rozhodl o této střídavé péči, rodiče měli dvě stání, protože se nedokázali dohodnout. Mamka nás chtěla mít v péči, ale v žádném případě nebránila otci ve styku s námi, kdykoli jsme ho mohli vidět i on nás a být u něj. Bohužel táta podle mamky nepochopil, že mamka chce, abychom měli s bráchou jednu postel a skříň a nemuseli se neustále stěhovat. Naštěstí to vydrželo pouze asi 2 roky, kdy se můj starší brácha rozhodl, že už toho má dost a chtěl být jen u mamky. Znovu podali rodiče/mamka žádost k soudu a od té doby nás měla mamka v péči, táta na to také přistoupil, jelikož jsme se do toho zapojili s bráchou a on nám vyšel vstříc....“*

Respondentka 7: *„Tato forma, jak jsem zmínila, byla určena soudem, jelikož táta se nedokázal s mamkou domluvit a dělal jen samé zle. Střídavá péče probíhala necelý rok, poté si táta založil se svou přítelkyní rodinu a přestal o nás mít zájem, nebo spíš ona nás tam nechtěla....“*

5.5.12. Otázka číslo 12.

Spolupracovali jste se sociálním pracovníkem, či jinou osobou?

Respondenti, u kterých byla střídavá péče určena na základě domluvy mezi nimi a rodiči, tak odpověděli, že nespolupracovali se žádným sociálním pracovníkem.

Dva respondenti, u kterých byla střídavá péče určena soudem, odpověděli následovně: *„Spolupracovali jsme se sociální pracovníci, kam nás vzala mamka. Nevěděla si už rady, jelikož jsme nechtěly se sestrou k tátovi, sestra i zvracela, jak strašně tam nechtěla.“* (Respondentka 7).

5.5.13. Otázka číslo 13.

Pokud Ano, tak s jakou? Jak se Vám s ním spolupracovalo?

Odpověď na tuto otázku byla vyžadována v případě, že respondenti odpověděli kladně na předchozí otázku, tudíž na tuto otázku odpověděli pouze dva respondenti.

Respondent 4: *„Byli jsme v rodinné poradně, vzhledem k tomu, že se rodiče nemohli dohodnout. Vím, že jednou tam byli sami bez nás a pak jsme šli i my s bráchou. Byli jsme tam pouze jednou. Jediné, co si pamatuji je, že paní byla velmi milá a laskavá, ale na co se nás konkrétně ptala, to si bohužel nepamatuji. „*

Respondentka 7: *„Spolupracovali jsme se sociální pracovníci z OSPODu, kde jsme byli několikrát. Nejprve každá sama, kdy se nás ptala na plno věcí, kde chceme být, u koho chceme být, jak se cítíme a tak, co si všechno pamatuji. Potom jsme tam byly i s mamkou a s tátou, což bylo hrozné. Co mi později říkala mamka, tak prý zpráva z OSPODu byla taková, že sociální pracovnice na základě našeho rozhovoru s ní nedoporučuje střídavou péči. Bohužel nakonec rodiče museli k soudu, kde však střídavá péče byla daná. Ze začátku to bylo, jak jsem zmínila: sobota, neděla, pondělí a úterý jednou za 14 dní u táty, jinak doma, u mamky.“*

5.5.14. Otázka číslo 14.

Jaký je Váš názor na střídavou péči, jak hodnotíte druh této péče dnes?

Na poslední, zároveň hlavní otázku, odpověděl každý respondent odlišně, avšak převážně vždy shodně uvedli, že důležitá je dohoda mezi rodiči a dítětem. Někteří formu této péče hodnotili kladně. Respondentka 2: *„Z mého pohledu nehodnotím střídavou péči nějak negativně. A z vlastní zkušenosti vím, že žít v hádkách a v rozvrácené rodině není vhodné...“*

Respondentka 3: *„Můj názor na střídavou péči je kladný v případě, že oba rodiče fungují a jsou schopni se mezi sebou jako lidi domluvit. V případě, že jeden z rodičů nefunguje, neumožňuje druhému rodiči střídavou péči, hádají se jak mezi sebou, tak i o dítě, ubližují hlavně nám, dětem. Podle mě je střídavá péče čistě o kompromisech a schopnosti se domluvit.“*

Dva respondenti uvedli, že s touto formou porozvodového uspořádání nesouhlasí. Konkrétně: „...*Nejsem zastáncem této péče, pokud má někdo stejné zkušenosti jako já. Pokud jsou rodiče rozumní, na všem se shodnou, jejich děti chtějí být u obou rodičů, tak v tom nevidím problém...*“ (Respondent 7).

Respondent 4: „*Osobně na to nemám moc pozitivní názor. Z osobní zkušenosti mě nejvíce trápilo, když jsem musel být pryč od svých kamarádů a nemohl s nimi být každý den, jako s oběma rodiči. Určitě je důležité, aby se rodiče mezi sebou domluvili a záleželo jim na názoru dětí. Žil jsme asi dva roky pravidelně ve střídavé péči, jak jsem zmínil, kdy jsme se střídali po 14 dnech a bylo to opravdu hrozné. Jsem rád, že se do toho pak brácha vložil a my žili pouze v jedné domácnosti a s tátou se vídali, kdy jsme chtěli a jak jsme se dohodli. Představa, že takhle fungujeme až do mé zletilosti, je strašná. Proto tuto péči osobně hodnotím negativně. Kdo si tím osobně neprošel, tak to asi ani nemůže pochopit.*“

5.6. Shrnutí praktické části

Hlavním cílem praktické části bylo zjistit, jak dnes již dospělé děti vnímají střídavou péči ze zpětného pohledu. Výzkumného šetření se zúčastnilo sedm respondentů, z toho šest žen a jeden muž, jejichž věkový průměr činil přibližně 20 let. Analýza výzkumu byla uskutečněna na základě odpovědí od respondentů, kteří si prošli střídavou péčí a dnes ji hodnotí zpětně.

Z první otázky vyplývá, že respondenti se při rozchodu svých rodičů nacházeli přibližně ve stejném věku, tedy okolo 7-15 let. Celkový rozvod pak probíhal zhruba rok až rok a půl. Některé páry čekají s rozvodem, až děti odrostou, ale odpověď na to, že by děti v určitém věkovém rozpětí snášely rozvod lépe než v jiném, nenajdeme v žádné studii. Někteří odborníci uvádí, že čím mladší dítě, tím lepší. Jiní naopak, že je rozvod lepší mezi desátým a dvanáctým rokem. Lze tedy konstatovat, že pro rozpad rodiny neexistuje nejlepší období.

Respondenti na druhou otázku dle svého pohledu uvedli, jaký byl vztah mezi jejich rodiči a na základě čeho byli rozvedeni. Příčinou byla buď nevěra, hádky, nový partner, nebo šlo o vzájemnou dohodu mezi rodiči. Mezilidské vztahy jsou složité a manželské pak ještě složitější. To, co zničí manželské soužití jednoho páru, nemusí jiným manželským párům vadit. Pokud je tedy zřejmé, že další soužití není možné, je nutno před soudem prokázat okolnosti potvrzující, že manželství je trvale a hluboce rozvráceno a nelze proto

očekávat obnovení společného soužití. Příčiny rozvodu mohou být různé, zpravidla je to porušování manželských povinností. Statistiky jako nejčastější příčinu rozvratu manželství uvádí nevěru a to jak na straně mužů, tak i na straně žen.⁵⁹

Další otázka hledala odpověď na to, zda rodiče o dané situaci (o rozvodu) se svými dětmi komunikovali. Tři respondenti uvedli, že s nimi rodiče o rozvodu hovořili. Čtyři se zmínili, že s nimi spíše nekomunikovali a daný důvod zjistili až pár let po rozvodu či v jejich dospělosti. Měli bychom s dětmi mluvit o rozvodu co nejdříve, jelikož děti jsou již od útlého věku schopny vnímat atmosféru a hluboké krize vztahu rodičů vedoucí k rozvodu. Je důležité dítěti nelhat a říkat mu celou pravdu. Je vhodné s ním pojmenovávat včas vše, co se v průběhu rozvodu bude v rodině dít (odstěhování rodiče, změna školy atd.).⁶⁰

Otázka čtvrtá se týká toho, jak respondenti vnímali tuto situaci jako děti. Téměř všichni uvedli, že jako zradu a rozvod svých rodičů nečekali. Zbytek byl na rozvod kvůli čitelným hádkám připraven. Jedna však uvedla, že to brala jako „normální věc“, jelikož se její rodiče rozvedli, když jí byly pouhé dva roky. Smith (2004) uvádí, že většina dětí mluví o rozvodu jako o svém zoufalství, selhání a pocitu viny, jelikož nezvládly své rodiče smířit. Dítě by si však mělo uvědomit, že rozvod je problém dospělých, ne jejich.

Následně hovoří o tom, že každé dítě je individuální a reaguje na rozvod rozlišně. Pro ty, kteří žijí v prostředí neustálých hádek a sporů, je rozvod rodičů vysvobozující. Pro některé je naopak rozvod velmi zdrcující a reagují na něj různě emočně, jelikož emoce jsou velmi proměnlivé (chvíli se smějí, chvíli pláče a chvíli se nechtějí s nikým bavit). Někdy však rodiče s dítětem o rozvodu nemluví. Mohou si myslet, že dítě prochází rozvodem hladce, ale opak je pravdou. Emoce z rozvodu se na povrch dostávají v situaci, kdy se v životě dítěte objeví další těžká životní situace. Proto je vhodné s dítětem o jeho emocích komunikovat, neustále mu opakovat, že je milováno a že rozchod rodičů nezavinilo.⁶¹

V pořadí pátá, šestá a sedmá otázka je zaměřena na téma „nový partner“. Respondenti uvedli, že to byl hlavní důvod rozvodu jejich rodičů, nebo si rodiče nové partnery našli až pár let po rozvodu. Dva uvedli, že vztah s novými partnery byl a je hezký. Zbytek má vztah s partnery svých rodičů špatný, od počátku narušený. Vztah je o vzájemné komunikaci, respektu a o vyjasnění si rolí, pokud má nový partner problém

⁵⁹ FRANCOVÁ Marie, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ Jana. *Rozvody, rozchody a zánik manželství*. Vyd. 4. Praha: WolterKluwer, 2018, s. 200. ISBN 978-80-7598-120-2.

⁶⁰ Rodičovská Linka | Rozvod. *Rodičovská Linka | Úvod* [online]. Dostupné z: <https://www.rodicovskalinka.cz/poradna/rodina/rozvod/>.

⁶¹ SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Přeložil Hana LOUPOVÁ. Praha: Portál, 2004. Rádcí pro rodiče a vychovatele, s. 35-55. ISBN 80-7178-906-2.

přijmout dítě z předchozího vztahu, je třeba to okamžitě řešit. Ovšem je to také na rodiči dítěte, kam až nechají nového partnera zajít jak ve výchově, tak i v chování. Rodič by neměl nechat bez povšimnutí to, jak se nový partner k dítěti chová, a jestli ho i uráží. Dítě by nemělo doplácet na to, že si rodič našel nového partnera. Dítě potřebuje jistotu domova (www.maminka.cz).

Osmá a devátá otázka byla zaměřena na finance. V rodinách respondentů nebyly finance řešeny. Dva dokonce uvedli, že jejich rodiče se nacházeli ve finanční tísní, ale nezmiňovali se o tom před nimi. Po rozvodu dojde logicky i k rozdělení financí. Ekonomicky slabší rodič, který si nebudoval kariéru, může mít problém s uplatněním na trhu práce, což může znamenat výraznou komplikaci. Analýza Národohospodářského ústavu Akademie věd ukázala, že rozvod manželství v Česku dopadne ekonomicky hůře na ženy než na muže. Je proto logické, že když si dítě projde rozvodem, který je pro něj dost velkou psychickou zátěží, snaží se rodiče dítě od dalších problémů uchránit, tudíž finanční situaci s dětmi většinou neprobírají.⁶²

Následující dvě otázky se již konkrétně zaměřily na téma střídavé péče. Jak střídavá péče u respondentů probíhala a zda byla určena na základě domluvy rodičů nebo určena soudem. Soud rozhodne buď tak, že sám určí uspořádání poměrů dítěte, nebo schválí dohodu rodičů, kdy jejich ujednání musí být dostatečně konkrétní a určité. Dva respondenti uvedli, že jejich forma péče byla určena soudem, zbytek uvedl, že šlo převážně o dohodu mezi nimi a rodiči. Během uspořádání poměrů nezletilého dítěte při rozchodu rodičů je nejlepší řešení, pokud se rodiče dokážou dohodnout mimosoudně, dbají na názor dítěte a tuto dohodu i následně dodržují.

Na tyto otázky navazuje dvanáctá a třináctá otázka, kdy mě zajímalo, zda probíhala spolupráce se sociálními pracovníky či jiným odborníkem. Dva respondenti, u kterých byla forma střídavé péče určena soudem, při rozhovoru uvedli, že spolupracovali buď s rodinným poradcem, či s pracovníkem z Orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

OSPOD zajišťuje prošetření poměrů rodičů a dítěte, které probíhá v rámci sociálního šetření, případně dalšími metodami sociální práce. V případě, že je dítě vzhledem ke svému věku a rozumové vyspělosti schopno vyjádřit svůj názor, zjišťuje ho sociální pracovnice (OSPOD). Pohovor s dítětem by měl probíhat v jeho přirozeném prostředí (doma, mateřská škola, škola, internát,...).⁶³

⁶² Finanční dopady rozvodu: Ženám se vymstí péče o rodinu, spočítali analytici - *Aktuálně.cz.Zprávy - Aktuálně.cz*[online]. Copyright © [cit. 09.04.2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/finance/financi-dopady-rozvodu-zeny-doplaceni-na-peci-o-rodinu/r~6df4a862561e11e5b6b20025900fea04/>.

⁶³ Role OSPOD v opatrovnickém řízení při rozvodovém řízení: Broumov. *Broumov: Titulní stránka*[online]. Dostupné z: <https://m.broumov-mesto.cz/role-ospod-v-opatrovnickem-rizeni-pri-rozvodovem-rizeni/d-10077>

Poslední, závěrečná, čtrnáctá otázka byla zaměřena na názor a zhodnocení střídavé péče zpětně. Pět respondentů uvedlo, že druh této péče je možný, pokud jsou rodiče schopni se domluvit a dbají na názor a prosby svých dětí. Dva se zmínili, že na tuto péči, na základě svých zkušeností, nemají pozitivní názor.

V rozhovorech zazněly jak klady, tak i zápory střídavé péče, které jsem uváděla i v teoretické části. Z informací získaných z rozhovorů vyplývá, že je velmi důležitá komunikace, práce a zapojení celé rodiny do porozvodového procesu.

Také je velmi zajímavé, že z výpovědí respondentů vyplynulo, že když byli dětmi a procházeli si střídavou péčí, vnímali ji poměrně negativně. Byl to pro ně velký zásah a změna v životě. Ale dnes, když jsou již zletilí, s tímto rozhodnutím svých rodičů souhlasí a zvolili by stejné řešení, jako jejich rodiče. Dalo by se tedy konstatovat, že nyní již dospělé děti, které si samy prošly střídavou péčí, by s odstupem času šly stejnou cestou, jako jejich rodiče.

6. Závěr

V bakalářské práci, jejímž tématem byla střídavá péče ze zpětného pohledu dětí, jsem se snažila toto téma co nejvíce přiblížit pomocí odborné literatury, definic a pojmů, které jej vystihují a charakterizují. I když je v současné době téma rozvodu a střídavé péče velmi diskutované a zabývá se jím celá řada odborníků i publikací, bereme rodinu jako samozřejmost a vnímáme ji jako přirozenou součást našeho života. Že tomu tak není, nám přiblížily i rozhovory s respondenty, kteří si prošli rozpadem rodiny a mají osobní zkušenosti se střídavou péčí.

Rozvodovost v České republice neustále stoupá, a to i navzdory tomu, že poklesl počet svateb a vzrostl počet nesezdaných párů. Osobně se domnívám, že manželské i rodinné krize budou častější. Manželství ohrožují různé rizikové faktory, jako například nevěra, snaha změnit toho druhého či hádky o peníze.

Jsou to primárně rodiče, kteří rozhodují o osudu svého dítěte, a bohužel většina z nich si neuvědomuje, že základní potřebou dítěte je mít a rozvíjet vztahy s oběma rodiči. Pokud je vztah k jednomu z nich narušen, jde o jeden z nejzávažnějších následků rozpadu rodiny.

Z výsledků výzkumu je patrné, že pokud dojde z nějakého důvodu k rozpadu rodiny, je velmi důležitá komunikace rodičů s dětmi, připravit je na novou situaci a ne je postavit před hotovou věc. Neustále jim opakovat, že rozvod je problém dospělých, ne jejich. Jinak totiž mluví o rozvodu jako o svém zoufalství selhání a pocitu viny, jelikož nezvládly své rodiče smířit.

Výzkum posloužil k seznámení s názory dětí, které mají za sebou střídavou péči svých rodičů a poukázal na to, že problémem nemusí být konkrétně střídavá péče, ale spíše to, že dítě je svědkem nenávisti, napětí a konfliktů mezi rodiči. Mohl poskytnout zpětnou vazbu nejen rodičům, ale i sociálním pracovníkům a mohl tím přispět k dosažení vyšší kvality sociální práce či k rozšíření odborného poznání. Dále mohou výsledky posloužit k případným změnám při rozhodování o podobě střídavé péče.

Téma střídavé péče je velmi široké a proto jej tato práce nemohla obsáhnout vyčerpávajícím způsobem. Dovoluji si konstatovat, že se podařilo naplnit cíl předkládané práce a rovněž že z výsledků vyplynulo (což osobně považuji za velmi zajímavé), že nyní již dospělé děti, které si samy prošly střídavou péčí, by s odstupem času, šly stejnou cestou, jako jejich rodiče. Informace by mohly být přínosem pro další, konkrétnější a odbornější zpracování dané problematiky.

Na závěr bych chtěla uvést, že pokud má mít střídavá péče devastující vliv na dítě, tak s ní nesouhlasím, ale žádný rozchod rodičů není ideální. Pokud na druhou stranu dítě vyrůstá sice v úplné rodině, ale plné hádek a násilí je to rovněž špatně. Přála bych tedy každému dítěti, aby měl tu možnost vyrůstat v úplné rodině plné lásky a citové vazby.

Seznam použité literatury

ČERNÁ, Marie. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-11-4.

FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. ISBN 978-80-7598-120-2.

GAVORA, Peter. *Sprievodca metodológiou kvalitatívneho výskumu*. Bratislava: Regent, 2006. ISBN 80-88904-46-3.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ, Lenka WESTPHALOVÁ a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

CHMELAŘOVÁ, Hana. *Tátové v historii*. In: SEDLÁČEK, Lukáš a PLESKOVÁ, Kateřina. *Aktivní otcovství*. 1 vyd. Brno: Nesehnutí, 2008. ISBN 978-80-903228-9-1.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. Psychologická literatura. ISBN 80-04-25236-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Děti, rodina a stres: Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.

MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1154-9.

MAŘÍKOVÁ, Hana. Rodina: proměny mateřství, otcovství a rodičovství. In: VALDROVÁ, Jana a kol. *Abc feminismu*. 1. vyd. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2.

MOTEJL, Otakar. *Rodina a dítě*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007, Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv). ISBN 978-80-254-1750-8.

NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0342-1.

SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Přeložila Hana LOUPOVÁ. Praha: Portál, 2004. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-906-2.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.

SVOBODA, Mojmir a Pavel HUMPOLÍČEK, ŠNOREK, Václav, ed. *Psychodiagnostika dospělých*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0363-6.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3181-0.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. vyd. Praha: Portál, c2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. A přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Seznam internetových zdrojů

Finanční dopady rozvodu: Ženám se vymstí péče o rodinu, spočítali analytici - Aktuálně.cz. *Zprávy - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © [cit. 15.04.2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/finance/financni-dopady-rozvodu-zeny-doplaceni-na-peci-o-rodinu/r~6df4a862561e11e5b6b20025900fea04/>

Jak mluvit s dětmi o rozvodu – Blog Linky bezpečí. *Blog Linky bezpečí – Blog Linky bezpečí a Rodičovské linky slouží všem rodičům a dospělým se starostí o dítě. Za kvalitou příspěvků stojí zkušenosti odborníků, kteří získali vzdělání v psychologii, sociálních službách, sociální práci nebo občanském sektoru. Linka bezpečí je krizová linka 116111 pro děti v tíživých životních situacích, s kterými si neumí pomoci. Např. šikana, sebepoškozování, rodinné vztahy, školní a vrstevnické vztahy, sexualita, homosexualita apod.* [online]. Dostupné z: <https://blog.linkabezpeci.cz/jak-mluvit-s-detmi-o-rozvodu/>

Rodičovská Linka | Rozvod. *Rodičovská Linka | Úvod* [online]. Dostupné z: <https://www.rodicovskalinka.cz/poradna/rodina/rozvod/>

Role OSPOD v opatrovnickém řízení při rozvodovém řízení: Broumov. *Broumov: Titulní stránka* [online]. Dostupné z: <https://m.broumov-mesto.cz/role-ospod-v-opatrovnickem-rozeni-pri-rozvodovem-rozeni/d-10077>

Střídavá péče | ProMaminky.cz. *ProMaminky.cz - články, hodnocení a všechno pro maminky* [online]. Copyright © 2013 [cit. 15.04.2021]. Dostupné z: <https://www.promaminky.cz/clanky/rodina-a-vztahy-121/vyhody-a-nevychody-stridave-pecce-304>

Střídavá péče - pro, proti a proč? | Šance Dětem. *homepage | Šance Dětem* [online]. Copyright © [cit. 15.04.2021]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/stridava-pecce-pro-proti-proc>

Úmluva o právech dítěte | Vláda ČR. *Úvodní stránka | Vláda ČR* [online]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezinumluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>

Seznam příloh

PŘÍLOHA 1: rozhovor s respondentkou 1

PŘÍLOHA 2: rozhovor s respondentkou 2

PŘÍLOHA 3: rozhovor s respondentkou 3

PŘÍLOHA 4: rozhovor s respondentem 4

PŘÍLOHA 5: rozhovor s respondentkou 5

PŘÍLOHA 6: rozhovor s respondentkou 6

PŘÍLOHA 7: rozhovor s respondentkou 7

PŘÍLOHA 1: rozhovor s respondentkou 1

Otázka 1: „Kolik Vám bylo let, když se rodiče rozváděli/ odešli od sebe? Jak dlouho rozchod probíhal? „

„Bylo mi 15let. Rodiče od sebe odešli ze dne na den a rozvedeni byli do roka.“

Otázka 2: „Jaký byl vztah mezi rodiči před rozvodem i po něm?“

„Do té chvíle dobrý, nikdy se nehádali, byli na sebe hodní, jako dítě jsem to aspoň tak vnímala. Od rozvodu naštěstí jsou schopni spolu normálně vyjít, domluvit se na věcech, ale svoji společnost nevyhledávají.“

Otázka 3: „Hovořili rodiče o dané situaci s Vámi?“

„Spíše ne, mamka výjimečně, ale až tak po roce od odchodu otce, kdy danou věc zpracovala a dokázala o ní s námi hovořit. Do té doby jsem nevěděla, co se stalo, jaký byl důvod celého rozvodu rodičů. Jak už jsem zmínila, nikdy se nehádali a nebyli na sebe zlí.“

Otázka 4: „Jak jste to jako dítě vnímala/a?“

„Vnímala jsem to jako zradu. Mojí hlavní starostí bylo, jestli je mamka v pohodě. Nad situací jsem usilovně přemýšlela, aby to zvládla mamka a brácha, který je o hodně mladší a celkově situaci nesl hodně špatně, jelikož byl na tátovi velmi závislý a věřil mu. Měli spolu krásný vztah, který rozvod zničil. Snažila jsem se mu vše vynahradit, být tu pro něj, jako byl táta. Já, jako dívka, jsem spíše hovořila o všem s mamkou. Když jsem viděla, v jaké situaci byla, vzalo mě to. Cítila jsem nenávist k otci, proč nám tak ublížil, snažila jsem se být pro mamku i bráchu velkou oporou.“

„Pokud negativně, tak proč?“

„Jak jsem zmínila v předešlé otázce, byl to samozřejmě velký zásah do života a já celkově od malička špatně snáším změny. První třeba rok/rok a půl se nic moc nezměnilo, snažila jsem se pomáhat mamce a být tu pro bráchu. Když byli naši ještě spolu, táta hodně pracoval, takže byl doma třeba jenom 5 dní v týdnu a i tak jsme neměli spolu vztah, že bychom se nějak svěřovali, to jsem se svěřovala se vším hlavně mamce. Takže jeho odchod neberu jako odchod otcovské role, ale spíš jako odchod člena rodiny, jelikož náš vztah nebyl nikdy jako otec a dcera, a během celé situace se náš vztah ještě více rozboural.“

Mamka se snažila, aby se toho změnilo, co nejmíň to šlo. Hodně jsem se bála finanční stránky věci, jak to mamka bude zvládat, ale vlastně jsem změnu nepocítila. Mamka měla a má dobrou práci a díky ní nás mohla i s tátovou pomocí v pořádku uživit.“

„Řekl/a jste to rodičům a kterému?“

„Konkrétní případ si nevybavím, ale od nějakých 20 let jsem si jistá, že jsem se o tom s mamkou bavila, vycítila můj strach a hlavně starost a snažila se mě uklidňovat.“

Otázka 5: „Našli si rodiče nového partnera?“

„Ano, našli.“

Otázka 6: „Jak se tím situace změnila?“

„Vlastně nijak, bylo to až pár let po jejich rozvodu, kdy už jsem byla zase o něco starší a na celou situaci pohlížela jinak, že spolu jako rodiče už být nemohou a je jim lépe bez sebe.“

Otázka 7: „Jak jste nového partnera přijal/a?“

„Tátovu přítelkyni nemám moc ráda, ale jsem si jistá, že jsem jí nikdy nedala pořádně ani šanci a měnit to nehodlám. Ale obecně jsem určitě radši, že má táta rodinu, než aby byl sám. Jen vztah mezi mnou a tátovou přítelkyní není ideální, ale respektuji jí.

Mamka měla od rozvodu dva tříleté vztahy, které nevyšly, tak si nakonec pořídila psa.“

Otázka 8: „Řešili s Vámi rodiče finance?“

„Neřešili.“

Otázka 9: „Pocítili jste potíže s penězi v rodině po rozvodu?“

„Ne. Určitě kdyby byli naši rodiče spolu, měla bych se „líp“, protože táta živí svojí novou rodinu a má velmi dobře finančně ohodnocenou práci. Ale vždycky jsem měla, co jsem potřebovala, a vychovali nás tak, abychom si nebrali peníze od jiných lidí, a co jsme chtěli, tak abychom si na to sami vydělali. Takže si nemyslím, že by situace teď byla jiná. Jak jsem zmínila, mamka měla také dobrou práci a táta nás podporoval, takže žádné finanční problémy jsem nepocítila.“

Otázka 10: „*V jakých časových úsecích jste se střídali/la u rodičů? Jak probíhaly Vánoce a prázdniny?*“

„Většinou přes týden u mamky, víkend u táty. Ale občas jsem trávila i večery v týdnu u otce. Šlo o dohodu mezi nimi a hlavně námi (mnou a bráchou). Když nemohl jeden z rodičů nějaký den, tak jsme k němu šli jindy. Prázdniny jsem byla s mamkou. Maximálně dovolené jsem trávila s otcem. Vánoce jsem trávila s oběma dvěma, na dvou večerech. Od 17 hodin byla večere a dárky s mamkou, od 20 hodin s tátou, kde jsem byla vždy do rána. A pak šlo opět o komunikaci mezi rodiči, kde během svátku budeme a jak další členy rodiny budeme navštěvovat.“

Otázka 11: „*Byla tato forma střídavé péče určena soudem? Nebo se jednalo o dohodu mezi rodiči?*“

„Tato forma byla určena rodinou. Respektive mnou a bráchou. Měla jsem volnost v tom, s kým budu trávit čas. Ale opět, bylo mi 15, takže jsem už byla v pozici takové rozhodnutí udělat.“

Otázka 12: „*Spolupracovali jste se sociálním pracovníkem, či jinou osobou?*“

„Nespolupracovali.“

Otázka 13: „*Pokud tedy ano, tak s jakou? Jak se Vám s ní spolupracovalo?*“

Otázka 14: „*Jaký je Váš názor na střídavou péči, jak hodnotíte druh této péče dnes?*“

„Myslím si, že by si dítě mělo samo říct, ke komu z rodičů chce jít. Rozvod je obrovská změna a zásah v jeho životě a je jedno, kolik mu je let. Proto si myslím, že další změna, a to vlastně změna neustálá, v podobě bydlení, není úplně vhodná. Rodiče mají dítě napůl, ale rozvod mu rozbije takový ten „domov“. A když mu ještě rozdělí ten zbytek „domova“ na dva, tak to může být trochu moc. Proto je podle mě velmi důležité, aby dítě mělo jeden stálý domov, kde je v bezpečí.“

PŘÍLOHA 2: rozhovor s respondentkou 2

Otázka 1: „Kolik Vám bylo let, když se rodiče rozváděli/ odešli od sebe? Jak dlouho rozchod probíhal? „

„Bylo mi 9 let. Rodiče se rozvedli asi cca do roka, celý rozvod byl rychlý.“

Otázka 2: „Jaký byl vztah mezi rodiči před rozvodem i po něm?“

„Velmi špatný. Rodiče se neustále hádali, řvali na sebe, nerozuměli si. Hlavním důvodem byl velký věkový rozdíl mezi rodiči. Po rozvodu spolu rodiče komunikovali kvůli důležitým věcem ohledně mě. Jejich vztah byl a je velmi špatný, nesnesou se. Během rozvodu si vyšli vstříc, jelikož chtěli, aby to bylo rychlé.“

Otázka 3: „Hovořili rodiče o dané situaci s Vámi?“

„Spíše ne. Nevěděla jsem co se děje, slyšela jsem tedy četné hádky a neshody, ale konkrétní důvod jsem nevěděla. Až později jsem pochopila, že šlo o velký věkový rozdíl a o nevěru.“

Otázka 4: „Jak jste to jako dítě vnímal/a?“

„Daný rozvod celkem pozitivně, protože nebylo vůbec lehké a snadné žít v těžké domácnosti, kde se jen řvalo a která absolutně nefungovala. Ale samozřejmě i tak to pro mne byl velký zásah, když jsme už nebyli rodina, všichni spolu.“

„Pokud negativně, tak proč?“

„Jak už jsem zmínila, rozpadla se mi rodina a já vlastně nevěděla konkrétní důvod a trápilo mě to, i četné hádky doma. Někdy jsem se domů i bála, protože jsem byla z toho neustálého řvaní unavená, nebylo doma klidné a pohodové prostředí, každá maličkost vyvolala hádku mezi rodiči.“

„Řekl/a jste to rodičům a kterému?“

„Nehovořila jsem o tom s nimi. Mamka měla často špatnou náladu a já byla ráda, když byla v pohodě a nechtěla jsem se jí na to ptát.“

Otázka 5: „Našli si rodiče nového partnera?“

„Ano, našli.“

Otázka 6: „Jak se tím situace změnila?“

„Byl to důvod rozvodu, jak jsem zjistila po pár letech, nevěra.“

Otázka 7: „Jak jste nového partnera přijal/a?“

„Nový parter mi byl představen asi půl roku po rozvodu. Byl to pro mě šok, nevěděla jsem, jak s ním mám komunikovat, styděla jsem se před ním a celkově mi jeho přítomnost velmi vadila. Hlavně po pár letech jsem ho nenáviděla o to víc, protože on byl důvodem hádek mezi mými rodiči a vzal mi rodinu, i když na tom měla podíl i máma. Takže nového partnera jsem nikdy nepřijala, stále máme rozbouraný vztah a já si už ani nedokážu představit, že bych s ním vycházela hezky. Momentálně ho respektuji.“

Otázka 8: „Řešili s Vámi rodiče finance?“

„Neřešili.“

Otázka 9: „Pocítili jste potíže s penězi v rodině po rozvodu?“

„Naštěstí skoro vůbec, když tak vzpomínám. Myslím si, že jsem měla vše, co jsem potřebovala jak do školy, tak i na můj sport. Jezdila jsem na všechny výlety se školou, na soustředění i na dovolenou. Za to jsem velmi ráda, že ani jeden z rodičů, na tom nebyl nějak finančně špatně.“

Otázka 10: „V jakých časových úsecích jste se střídala u rodičů? Jak probíhaly Vánoce a prázdniny?“

„U nás to fungovalo nepravidelně, žádná pevná pravidla ohledně dnů, či týdnů neexistovala. Většinou na víkend jsem šla k tátovi a přes týden byla doma, u mámy. Ale nebylo tomu tak vždy, bylo to hodně na mě, jak jsem chtěla.“

Prázdniny byly opět na dohodě mezi mnou a daným rodičem, řešili jsme to vždy dopředu, aby se podle toho rodiče zařídili. Vánoce se střídaly, jeden rok jsem na štědrý den byla u mámy a druhý rok u táty.“

Otázka 11: „Byla tato forma střídavé péče určena soudem? Nebo se jednalo o dohodu mezi rodiči?“

„Jednalo se o dohodu mezi rodiči a i mnou, nikdy mě do ničeho v tomto ohledu nenutili, což jsem velmi ráda.“

Otázka 12: „Spolupracovali jste se sociálním pracovníkem, či jinou osobou?“

„Nespolupracovali.“

Otázka 13: „Pokud tedy ano, tak s jakou? Jak se Vám s ní spolupracovalo?“

Otázka 14: „Jaký je Váš názor na střídavou péči, jak hodnotíte druh této péče dnes?“

„Z mého pohledu nehodnotím střídavou péči nějak negativně. A z vlastní zkušenosti vím, že žít v hádkách a v rozvrácené rodině není vhodné. Pokud si rodiče nerozumí, měli by jít od sebe. Podle mě záleží hlavně na dítěti, co chce a s kým chce být. Pokud dítě do něčeho nutí, akorát to odnese jeho psychické zdraví, protože je někde, kde být nechce, ale musí.“

PŘÍLOHA 3: rozhovor s respondentkou 3

Otázka 1: „Kolik Vám bylo let, když se rodiče rozváděli/ odešli od sebe? Jak dlouho rozchod probíhal? „

„Byla jsem ve 2. třídě, takže věk kolem 7/8 let. Celý rozvod probíhal půl roku.“

Otázka 2: „Jaký byl vztah mezi rodiči před rozvodem i po něm?“

„Před rozvodem i po rozvodu z mého pohledu skvělý, nikdy o sobě nemluvili špatně. Z mého pohledu spolu rodiče vycházeli dobře, snažili se mi to vysvětlit, ale nikdy jsem se jich neptala na pravý důvod rozvodu. Je to pro mě citlivé téma a hlavně uzavřená kapitola. Z pár rozhovorů s mamkou jsem poznala, že si nerozuměli a odešli od sebe s tátou bez hádek a na základě domluvy.“

Otázka 3: „Hovořili rodiče o dané situaci s Vámi?“

„Před rozvodem jsme si sedli a rodiče mi oznámili, že od sebe odchází. Snažili se mi to vysvětlit a to vzhledem k mému věku. Řekli mi, že si spolu už nerozumí a je pro mě lepší žít bez sebe, ale ve vztahu ke mně se nic nezmění a stále se budeme vídat, jen ne společně, jako rodina.“

Otázka 4: „Jak jste to jako dítě vnímal/a?“

„Velmi jsem to obřečela, moc jsem danou situaci nechápala, ale přijala jsem to, že to tak prostě je, ale stále mi to moc nedocházelo.“

„Pokud negativně, tak proč?“

„Obřečela jsem to, ale mezi rodiči nebyly žádné hádky, aspoň přede mnou ne, takže nějaké větší újmy z toho nemám. Jen jsem danou situaci vůbec nechápala.“

„Řekl/a jste to rodičům a kterému?“

„Asi jsem se spíše svěřovala mamce, moc si nepamatuji danou situaci.“

Otázka 5: „Našli si rodiče nového partnera?“

„Ano, časem si oba našli partnera.“

Otázka 6: „Jak se tím situace změnila?“

„Byl tu někdo další, někdo cizí, možná jsem u tatky trochu žárlila, že už nejsem jen já, jeho dcera, ale nijak zvlášť jsem to neprojevovala a časem jsem zjistila, že není proč žárlit. Ale v daném věku mě to velmi mrzelo, nabourala náš vztah, nebo aspoň tak jsem to brala.“

Otázka 7: „Jak jste nového partnera přijal/a?“

„Jak jsem zmínila, trochu jsem na novou partnerku u táty žárlila, že nejsem jen já, „tatínkova holčička“. Mamka si našla přítele o něco později, než táta. S ním je ještě dnes, mám s ním hezký vztah od samého začátku.“

Otázka 8: „Řešili s Vámi rodiče finance?“

„Spíše ne.“

Otázka 9: „Pocítili jste potíže s penězi v rodině po rozvodu?“

„Spíše ne, občas se stalo, že se mi snažili vysvětlit, že nějakou věc, co bych chtěla, teď kupovat nebudeme, protože jsou důležitější věci ke koupení. Až jako starší jsem se dozvěděla, že po rozvodu byla pro oba rodiče finanční situace těžká, asi hlavně pro mamku, jak nás s malým příjmem uživí. Jako menší jsem si ale ničeho nevšimla, nebo neměla ničeho nedostatek.“

Otázka 10: „V jakých časových úsecích jste se střídal/la u rodičů? Jak probíhaly Vánoce a prázdniny?“

„Střídání neprobíhalo v určitých pravidelných úsecích. S bráchou jsme se střídali buď každý individuálně, nebo oba dohromady. Vždy to bylo řešení z týdne na týden. Když tatka byl např. ve středu dlouho v práci, byla jsem u mamky, když jsem byla víkend s mamkou, více dní v týdnu jsem pak byla u tatky. Vždy jsem se snažila půlku týdne být u tatky a půlku u mamky. Je to taky dané tím, že bydlí 15 minut autem od sebe. Vánoce jsme trávili všichni 4 dohromady i přesto, že rodiče měli už každý jiného partnera. Vánoce takto probíhaly od mých 7/8 let až do mých 20 let.“

Otázka 11: „Byla tato forma střídavé péče určena soudem? Nebo se jednalo o dohodu mezi rodiči?“

„Byla to domluva mezi rodiči. Vzhledem k tomu, že si rodiče i po rozvodu rozumí a baví se spolu i jen tak, není problém se na všem dohodnout. Celý rozvod, jak jsem zmínila, probíhal v klidu, bez žádných hádek.“

Otázka 12: „Spolupracovali jste se sociálním pracovníkem, či jinou osobou?“

„Nespolupracovali.“

Otázka 13: „Pokud tedy ano, tak s jakou? Jak se Vám s ní spolupracovalo?“

Otázka 14: „Jaký je Váš názor na střídavou péči, jak hodnotíte druh této péče dnes?“

„V našem případě to bylo čistě o domluvě, kdy se to mamce, tatškovi i nám s bráchou hodilo. Snažili jsme se polovinu času strávit u mamky a druhou polovinu u tatky. Můj názor na střídavou péči je kladný v případě, že oba rodiče fungují a jsou schopni se mezi sebou jako lidi domluvit. V případě, že jeden z rodičů nefunguje, neumožňuje druhému rodiči střídavou péči, hádají se jak mezi sebou, tak i o dítě, ubližují tím hlavně nám, dětem. Podle mě je střídavá péče čistě o kompromisech a schopnosti se domluvit.“

PŘÍLOHA 4: rozhovor s respondentem 4

Otázka 1: „Kolik Vám bylo let, když se rodiče rozváděli/ odešli od sebe? Jak dlouho rozchod probíhal? „

„Bylo mi 7 let. Rozvod podle toho, co vím od rodičů, probíhal cca půl roku.“

Otázka 2: „Jaký byl vztah mezi rodiči před rozvodem i po něm?“

„Rodiče se velmi hádali, vybavuji si plno situací, kdy to bylo až nesnesitelné. Snažili se být před námi v pohodě, nedat nic znát, přede mnou a bráchou, ale vždy přišla nějaká situace, kdy se hádali i před námi, jako například o různých oslavách, během štědrého dne, nebo na dovolené, která byla pak úplně zničená. Po rozvodu byla situace mezi rodiči lepší, když už nebyli spolu každý den, ale i tak se spolu snažili komunikovat co nejméně, převážně kvůli nám.“

Otázka 3: „Hovořili rodiče o dané situaci s Vámi?“

„Ano, vždy se nám nějakou hádku snažili vysvětlit. Někdy jsem ale už sám vnímal, co je příčinou. Celkově v mém věku jsem nechápal moc, co to rozvod je, protože v mém okolí nikdo rozvedený nebyl. Ale mamka se nám to snažila srozumitelně vysvětlit, co to rozvod je, jak se budeme s tátou následně vidat a hlavně proč od sebe odchází. Nerozuměli si.“

Otázka 4: „Jak jste to jako dítě vnímal/a?“

„Bylo mi to velmi líto, vždy jsem bral hádky jako takovou součást rodičů. Netušil jsem, že to povede k něčemu takovému, že půjdou od sebe a nebudeme už rodina.“

„Pokud negativně, tak proč?“

„Ze začátku mi chyběl táta, ale také mi velmi vadilo neustálé cestování mezi rodiči. Sice bydleli asi půl hodiny od sebe, ale já byl v tom věku, kdy jsem s kamarády trávil hodně času na ulici. Trápilo mě, když jsem se k nim nemohl připojit a musel jsem odjet k tátovi. Častokrát jsem to říkal rodičům a vím, že jsem i kvůli tomu hodně brečel. To mne asi na celé situaci vadilo nejvíce, že jsem nemohl být pořád doma u svých kamarádů. Ve škole si často povídali, co dělali, nebo co postavili za ty dva týdny, co jsem nebyl doma. Často mě pak nechtěli do hry zapojovat. Teď si vzpomínám, jak moc mě to trápilo.“

„Řekl/a jste to rodičům a kterému?“

„Mamka s námi o celé situaci hovořila. Neustále jsem jí říkal, že chci být u ní, protože jsem tam měl svou partu kamarádů.“

Otázka 5: „Našli si rodiče nového partnera?“

„Ano, oba dva.“

Otázka 6: „Jak se tím situace změnila?“

„Oba partnery, jak matky, tak otce jsem přijal v klidu. Jsou oba dva fajn, díky nim jsme zažili nové zážitky a poznali spoustu nových lidí.“

Otázka 7: „Jak jste nového partnera přijal/a?“

„Jak jsem zmínil, v pořádku. Vycházím s nimi dobře, máme dobrý vztah a plně je respektuji.“

Otázka 8: „Řešili s Vámi rodiče finance?“

„Neřešili, nebo aspoň si to nepamatuji.“

Otázka 9: „Pocítili jste potíže s penězi v rodině po rozvodu?“

„Rodiče ani nikdy zpětně nehovořili o tom, že by měli nějaký problém, co se týče financí, jak máma, tak i táta. Vždy jsme jeli v létě na dovolenou jak s mámou, tak i s tátou. Nebo s jedním v zimě a s druhým v létě. Do školy i na fotbal rodiče přispívali společně a bylo mi umožněno se fotbalu věnovat i po rozvodu rodičů.“

Otázka 10: „V jakých časových úsecích jste se střídali/la u rodičů? Jak probíhaly Vánoce a prázdniny?“

„Střídali jsme se s bráchou po 14 dnech. Vánoce jsme trávili opět na střídačku, na Štědrý den jsme byli u jednoho z rodičů a pak jeli 25.12 k druhému a další rok to bylo opačně, dle dohody. Prázdniny byly opět na dohodě a jak jsem zmiňoval, vždy jsme trávili prázdniny i dovolené s oběma rodiči zvlášť.“

Otázka 11: „Byla tato forma střídavé péče určena soudem? Nebo se jednalo o dohodu mezi rodiči?“

„Soud rozhodl o této střídavé péči. Rodiče měli dvě státní, protože se nedokázali dohodnout. Mamka nás chtěla mít v péči, ale v žádném případě nebránila otci ve styku

s námi, kdykoli jsme ho mohli vidět i on nás a být u něj. Bohužel táta podle mamky nepochopil, že mamka chce, abychom měli s bráchou jednu postel a skříň a nemuseli se neustále stěhovat. Naštěstí to vydrželo pouze asi 2 roky, kdy se můj starší brácha rozhodl, že už toho má dost a chtěl být jen u mamky. Znovu podali rodiče/mamka žádost k soudu a od té doby nás měla mamka v péči. Táta na to také přistoupil, jelikož jsme se do toho zapojili s bráchou, a on nám vyšel vstříc. Bylo mi asi 11 let. I tak jsme se nadále s tátou pravidelně vídali a trávili u něj čas. Mamka bojovala od začátku za to, abychom byli u ní a s tátou se pravidelně vídali, ale prý i paní právnička to během dvou stání nepovolila a nařídila střídavou péči. “

Otázka 12: „Spolupracovali jste se sociálním pracovníkem, či jinou osobou?“

„Ano, spolupracovali. “

Otázka 13: „Pokud tedy ano, tak s jakou? Jak se Vám s ní spolupracovalo?“

„Byli jsme v rodinné poradně, vzhledem k tomu, že se rodiče nemohli dohodnout. Víím, že jednou tam byli sami bez nás a pak jsme šli i my s bráchou. Byli jsme tam pouze jednou. Jediné, co si pamatuji je, že paní byla velmi milá a laskavá, ale na co se nás konkrétně ptala, to si bohužel nepamatuji. “

Otázka 14: „Jaký je Váš názor na střídavou péči, jak hodnotíte druh této péče dnes?“

„Osobně na to nemám moc pozitivní názor. Z osobní zkušenosti mě nejvíce trápilo, když jsem musel být pryč od svých kamarádů a nemohl s nimi být každý den, jako s oběma rodiči. Určitě je důležité, aby se rodiče mezi sebou domluvili, a záleželo jim na názoru dětí. Žil jsme asi dva roky pravidelně ve střídavé péči, jak jsem zmínil, kdy jsme se střídali po 14ti dnech a bylo to opravdu hrozné. Jsem rád, že se do toho pak brácha vložil a my žili pouze v jedné domácnosti a s tátou se vídali, kdy jsme chtěli a jak jsme se dohodli. Představa, že takhle fungujeme až do mé zletilosti je strašná. Proto tuto péči osobně hodnotím negativně. Kdo si tím osobně neprošel, tak to asi ani nemůže pochopit. S tátou jsme měli a stále máme velmi dobrý vztah, jen jsme se nechtěli neustále stěhovat, chtěli jsme být ve svém domě, odkud pocházíme, což bylo u mamky. Nikdy nám nebylo bráněno ve styku s otcem. “

PŘÍLOHA 5: rozhovor s respondentkou 5

Otázka 1: „Kolik Vám bylo let, když se rodiče rozváděli/ odešli od sebe? Jak dlouho rozchod probíhal? „

„Bylo mi 9 let, rozchod byl rychlý, ale zpětně si uvědomuju, že to asi bylo zdlouhavé rozhodování, jen já to netušila.“

Otázka 2: „Jaký byl vztah mezi rodiči před rozvodem i po něm?“

„Rodiče mezi sebou měli hezký vztah, ale bohužel si po nějaké době přestali rozumět. Na rozvodu se po delší době shodli, protože už vedle sebe nežili jako partneři, ale spíše přežívali, asi převážně kvůli mně. Po rozvodu z počátku byl vztah dobrý, komunikovali spolu a na všem se shodli, hlavně co se týkalo mě. Ale po setkání dalších partnerů spolu přestali komunikovat.“

Otázka 3: „Hovořili rodiče o dané situaci s Vámi?“

„Ne nijak podrobně. Komunikovali se mnou o dané situaci, co se děje, proč šli od sebe, ale až za delší dobu po rozvodu, třeba 2 – 3 roky po rozvodu, když jsem byla starší. Jinak komunikovali jen mezi sebou, mě z toho vynechali, nevěděla jsem, co se děje, proč musí jít od sebe, když mají hezký vztah a jsme skvělá rodina. Velmi to bolelo.“

Otázka 4: „Jak jste to jako dítě vnímal/a?“

„Poměrně špatně.“

„Pokud negativně, tak proč?“

„Rodiče spolužáků se tehdy často rozváděli a já se k tomu stavěla tak, že moji rodiče spolu zůstanou navždy, mají výborný vztah, rozumí si spolu a mají se rádi. Takže když se to stalo u nás, byla jsem v podstatě naštvaná, že tomu tak nebylo, že spolu nezůstanou a rozvádí se. Řekli mi to už v té fázi, kdy si mamka našla jiný byt, který mi byl hned ukázán, takže jsem i negativně vnímala i okamžité odstěhování mamky, že se mnou celou situaci neprobrala a postavila mě před hotovou věc. Že se nezeptala na můj názor a neprobrala to se mnou.“

„Řekl/a jste to rodičům a kterému?“

„Domnívám se, že ne. Nejspíš jsem se svěřila až po letech, kdy jsme o tom více hovořili.“

Otázka 5: „Našli si rodiče nového partnera?“

„Ano, našli.“

Otázka 6: „Jak se tím situace změnila?“

„Vlastně nijak, rodiče si každý našli partnera až po delší době, kdy už jsem byla se vším smířená a věděla jsem, že už se k sobě nevrátí.“

Otázka 7: „Jak jste nového partnera přijal/a?“

„Mamka si našla přítele dřív než táta přítelkyni. Z mého pohledu to nebyla žádná změna, měla jsem alespoň dva nové bráchy a byla jsem ráda. Asi po 3 letech si otec našel stálou přítelkyni, kterou mi představil a od té doby se s ní nesnesu. Byl to s ní od začátku boj a ten se nemění ani teď. Nikdy mě nevzala jako dceru mého otce, vždy mě z jejich života vyhazovala a nechtěla, abych u nich byla a trávila s nimi čas.“

Otázka 8: „Řešili s Vámi rodiče finance?“

„Neřešili.“

Otázka 9: „Pocítili jste potíže s penězi v rodině po rozvodu?“

„Tehdy jsem to nevěděla, asi bych tomu ani nerozuměla. Zpětně vím, že si mamka brala půjčku, kterou stále splácí. Na druhou stranu udělala to kvůli mně, aby se doma (u táty) vůbec nic nezměnilo kromě toho, že tam není ona. Ze začátku převážně bydlela u táty a pak, kvůli nové partnerce, jsem šla k mamce.“

Otázka 10: „V jakých časových úsecích jste se střídal/la u rodičů? Jak probíhaly Vánoce a prázdniny?“

„Střídání bylo nepravidelné, byla jsem vždycky tam, kde jsem chtěla (rodiče bydleli blízko od sebe). Během týdne jsem byla 4 dny u táty a 3 dny u mamky. Vánoce byly ze začátku na střídačku, kdy s jedním z rodičů jsem byla 24.12 a s druhým rodičem jsem to slavila buď 23., nebo 25. 12. Později (cca od 15) už jsem trávila celý Štědrý den s mamkou a na večeri jsem jela za tátou, protože tam byla celá moje širší rodina. Prázdniny byly na dohodu, ale později jsem raději trávila čas u mámy, kde byli moji noví sourozenci. A táta jezdil na dovolenou spíše s novou partnerkou, která mě tam nechtěla, jak jsem vždy vycítila.“

Otázka 11: „Byla tato forma střídavé péče určena soudem? Nebo se jednalo o dohodu mezi rodiči?“

„Šlo o dohodu mezi rodiči, nikdy se to naštěstí neřešilo soudně. Potom, co otec potkal svou přítelkyni, která to všechno hodně narušila, tak jsem si to domlouvala sama, kde budu, domluva mezi rodiči už nebyla možná, nesnesli se.“

Otázka 12: „Spolupracovali jste se sociálním pracovníkem, či jinou osobou?“

„Nespolupracovali.“

Otázka 13: „Pokud tedy ano, tak s jakou? Jak se Vám s ní spolupracovalo?“

Otázka 14: „Jaký je Váš názor na střídavou péči, jak hodnotíte druh této péče dnes?“

„Pokud se rodiče umí domluvit v klidu a bez hádek, tak se střídavou péčí nemám problém. Teď vím, že se museli rozvést a vyřešili to nejlépe, jak mohli. Samozřejmě kdyby se soudili, nebyli se schopní domluvit nebo do toho tahali ještě další osoby, tak bych to asi nesla mnohem hůř. Naštěstí s tím nemám zkušenost a jsem vděčná, jak to celé dopadlo. Střídavá péče může mít na dítě nakonec dobrý vliv, pokud se rodiče dokážou domluvit.“

PŘÍLOHA 6: rozhovor s respondentkou 6

Otázka 1: „Kolik Vám bylo let, když se rodiče rozváděli/ odešli od sebe? Jak dlouho rozchod probíhal? „

„Byly mi dva roky. Rozvod si vůbec nepamatuji. Rozvod ale jako takový proběhl rychle, co mi rodiče zpětně říkali a co jsem se dozvěděla.“

Otázka 2: „Jaký byl vztah mezi rodiči před rozvodem i po něm?“

„Jelikož mi byly dva roky, nepamatuju si, jaký měli mezi sebou vztah. Rozešli se ale „ve zlém“. Hodně se prý hádali a nevycházeli spolu. Teď zpětně vidím, že jsou natolik rozdílní, že by to nemohlo nadále fungovat.“

Otázka 3: „Hovořili rodiče o dané situaci s Vámi?“

„Jen okrajově, ale až když jsem byla starší. Cca v 7/9 letech, jsem se vyptávala mamky, proč s tátou nebydlíme společně, jako rodiče mých spolužáků a kamarádů, ale až tak ve 14ti letech se mnou mamka začala o dané situaci hovořit. Později jsem se přestala vyptávat, jelikož jsem se nechtěla mezi ně stavět a muset si vybrat, na čí straně jsem, takže jsem se později přestala ptát a brala jsem vše, jak bylo, protože jsem v tom vyrůstala.“

Otázka 4: „Jak jste to jako dítě vnímal/a?“

„Přišlo mi to z počátku normální, protože jsem vlastně nic jiného nezažila, respektive si nic jiného nepamatovala než to, že rodiče nežijí spolu. Později, jak jsem zmínila, jsem se vyptávala, proč vlastně spolu nežijí.“

„Pokud negativně, tak proč?“

„Negativně jsem to nikdy nevnímala, opět, žila jsem v tom od malička.“

Otázka 5: „Našli si rodiče nového partnera?“

„Ano, našli.“

Otázka 6: „Jak se tím situace změnila?“

„Nijak výrazně se situace nezměnila. Kromě toho, že se rodina rozrostla o další členy.“

Otázka 7: „Jak jste nového partnera přijal/a?“

„Nové partnery svých rodičů jsem přijala dobře. Když mi něco vadilo, nechala jsem si to pro sebe, protože jsem rodičovi nechtěla přidělovat starosti. Šlo vždy jen o maličkosti, ale rodiče byli a jsou šťastní a tím pádem jsem byla i já.“

Otázka 8: „Řešili s Vámi rodiče finance?“

„Ano, řešili. Vždy šlo spíše o věci do školy, nebo o jiné důležité věci. Nikdy jsem nezneužívala toho, že rodiče nežijí spolu, aby se nějak finančně předháněli. Vždy jsme se na všem shodli a domluvili.“

Otázka 9: „Pocítili jste potíže s penězi v rodině po rozvodu?“

„Nepocítila, jelikož jsem v tom byla odmalička.“

Otázka 10: „V jakých časových úsecích jste se střídal/la u rodičů? Jak probíhaly Vánoce a prázdniny?“

„Byla jsem v péči matky. K tátovi jsem jezdila vždy na víkendy. Vánoce byly vždy na domluvě. Většinou jsme slavili u táty 23.12 a 24.12 přes den a večer poté u mámy. Prázdniny jsem trávila více s otcem, jelikož přes rok jsem u něj byla jen o víkendu, tak jsme spolu trávili prázdniny. Na dovolenou jsem ale jezdila jak s otcem, tak i s matkou.“

Otázka 11: „Byla tato forma střídavé péče určena soudem? Nebo se jednalo o dohodu mezi rodiči?“

„Upřímně nevím. Tuším ale, že se rodiče domluvili, nikdy mi neříkali nic o soudu, či o jiné osobě, která by do celého rozvodu zasahovala.“

Otázka 12: „Spolupracovali jste se sociálním pracovníkem, či jinou osobou?“

„Nespolupracovali.“

Otázka 13: „Pokud tedy ano, tak s jakou? Jak se Vám s ní spolupracovalo?“

Otázka 14: „Jaký je Váš názor na střídavou péči, jak hodnotíte druh této péče dnes?“

„Pokud jsou rodiče schopni dítěti přizpůsobit podmínky tak, aby nebylo zmatené a rozhozené, tak mi to přijde jako ideální řešení. Jelikož jsem byla opravdu malinká, tak si toho moc nepamatuji, ale měla jsem zajištěnou péči od obou rodičů a vždy jsem měla,

co jsem potřebovala. Věřím, že pokud se rodina rozpadne dítěti ve starším věku, je to veliký zásah. Nedá se hovořit o tom, že bych měla štěstí, že jsem byla malá, ale aspoň to pro mne nebyl tak velký zásah, jako třeba pro jiné děti.“

PŘÍLOHA 7: rozhovor s respondentkou 7

Otázka 1: „Kolik Vám bylo let, když se rodiče rozváděli/ odešli od sebe? Jak dlouho rozchod probíhal? „

„Bylo mi 11 let. Co si tak pamatuji, nebo co mi pak říkala mamka, rozvedeni byli do roka a půl.“

Otázka 2: „Jaký byl vztah mezi rodiči před rozvodem i po něm?“

„Moc hezký, rodiče měli krásný vztah, nebo aspoň to tak vypadalo. Celá rodina jsme jezdili na dovolené, výlety, měli jsme vše, co jsme potřebovali, mamka s tátou měli opravdu hezký vztah, co si vzpomínám. Ale později táta změnil práci, byl skoro jen tam a chodil pozdě domů, neustále měl nějaké služební cesty. Když jednou, ze dne na den mamce řekl, že si někoho našel a odchází od nás. Odešel od nás, kvůli své sekretářce, která byla a je o 16 let mladší. Rodiče se začali kvůli tomu velmi hádat, my na to nebyly vůbec zvyklé (já a sestra), naši se opravdu nikdy před tím nehádali, potom to bylo neustále. Táta nebyl vůbec doma a nepomáhal mamce, jak s domácností, tak ani s námi, s ničím. Po rozvodu to bylo snad ještě horší, táta dělal mamce obrovské naschvály ohledně nás. Nám zakazoval, když jsme byly u něj, volat mamce. Na mamku pořád řval, že nás štve proti němu. Víím, že nám chtěl prodat barák, kde jsme bydlely s mamkou a se sestrou, protože byl napsaný na něj. Byl to najednou úplně jiný člověk.“

Otázka 3: „Hovořili rodiče o dané situaci s Vámi?“

„Mamka se nám to pokusila všechno vysvětlit, ale vzhledem k našemu věku. Já jsem hlavně pochopila, co se děje, když nám táta po nějaké době představil svou přítelkyni, kvůli které od nás odešel. Táta si s námi se sestrou sedl, do teď si to pamatuji, zavřel nás v pokoji a snažil se nám to vysvětlit, proč se s mamkou hádají a že půjdou od sebe, ale ať se nebojíme, že se s námi bude neustále vídat, že se nás nevzdá. Ale o té ženské nám neřekl ani slovo.“

Otázka 4: „Jak jste to jako dítě vnímal/a?“

„Bylo to pro mě/nás naprosto šílené. Po tom všem krásném, co jsme jako rodina zažili. Vnímala jsem, jak je mamka na tom špatně, bylo to pro nás všechny strašně nečekané. Cítila jsem nenávisť k tátovi, po tom, co nám jí představil. Jak nám to mohl udělat, vždyť jsme byli šťastní. Opravdu to bylo hrozně bolestivé.“

„Pokud negativně, tak proč?“

„Jak už jsme říkala, bylo to opravdu hrozné. Byli jsme šťastní a táta to celé zničil. Hlavně, kdyby na to mamku/ nás připravil, nebo kdyby byl vztah mezi rodiči nějak špatný už delší dobu, ale toto mu nikdy neodpustím a beru to opravdu jako velkou zradu.“

„Řekl/a jste to rodičům a kterému?“

„Mamka s námi celou dobu o tom mluvila, nejprve nás nutila, abychom jezdili k tátovi, protože přeci jen je to náš táta, což jí teď úplně chápu. Mamka se snažila s námi neustále mluvit. Bála se, abychom byly v pořádku, hlavně abychom fungovaly ve škole a celkově.“

Otázka 5: „Našli si rodiče nového partnera?“

„Ano, našli.“

Otázka 6: „Jak se tím situace změnila?“

„Jak už jsem říkala, kvůli tátově přítelkyni se naši rozvedli. Mamka si našla přítele asi 6 let po rozvodu.“

Otázka 7: „Jak jste nového partnera přijal/a?“

„Tátovu přítelkyni hrozně. Táta nám jí tedy představil asi měsíc po jeho odchodu od nás, nejprve s ní bydlel v garsonce. Vím, že mamka si nepřála, abychom k němu chodili, když tam ona bude, což chvílku respektoval, ale pak nám ji představil. Bylo to šilené, chtěla, abychom jí tykaly, ale vím, že jsme jí ale se sestrou vykaly dost dlouho, protože to byl pro nás úplně cizí člověk. Pamatuji si, když jsme jednou byli u táty, ona tam nebyla, moje mladší sestra si hrála na telefonu táty a přišla mu tam zpráva od ní, že se strašně těší, až pojedou odpoledne nakupovat nám nábytek do našich nových pokojů. Sestra za mnou přišla s hrozným brekem, že nechce odejít od mamky, že nechce, aby nás mamka opustila, vůbec jsem nevěděla, co mám dělat. Přijely jsme domů a vše řekly mamce. Ta se hrozně naštvála a jela okamžitě za ním, že si nepřeje, aby nám dělala nějaké pokoje, že už je máme a to doma (u mamky). To si pamatuji dodnes, byl to opravdu hrozný zážitek. Mamka si našla přítele 6 let po jejich rozvodu, je s ním dodnes a je moc fajn. Za rok by se měli brát.“

Otázka 8: „Řešili s Vámi rodiče finance?“

„Neřešili.“

Otázka 9: „Pocítili jste potíže s penězi v rodině po rozvodu?“

„Mamka, co mi pak říkala, nás z toho chtěla vynechat, protože na tom nebyla finančně dobře. Snažila se, abychom nic nepocítily a měly vše, co potřebujeme. Vnímala jsem, jaký dělal táta mamce problémy s penězi. Snažila se, abychom nic nepocítily a měly vše, co potřebujeme. Jelikož mamka se po mateřské nevrátila do práce, táta měl velmi dobře placenou práci a všechny nás živil. Později si otevřela menší krámk u nás v ulici, ale nebyla tam moc často, jen jak se jí chtělo a jak byl čas (to byla ještě s tátou). Takže když od nás odešel, táta posílal mace velmi málo peněz a mamka musela být víckrát v krámk, aby měla nějaké peníze. Začátek byl velmi těžký, později si mamka našla lepší práci a bylo všechno lepší.“

Otázka 10: „V jakých časových úsecích jste se střídala u rodičů? Jak probíhaly Vánoce a prázdniny?“

„Když se to celé stalo, tak jsme byly hlavně u mamky. Jak jsem zmínila, tak táta hned s přítelkyní začal bydlet, nejprve v garsonce a pak si pronajal barák, a to právě kvůli tomu, že se tátovi nelíbilo, že jsme u mamky a chtěl nás mít u sebe. Jeho právník mu poradil, ať si pronajme větší byt, protože bychom k němu nemohli, jelikož bydlel jen v garsonce, tak si pronajal barák. Nejprve jsme tedy bydlely u mamky a tátu vídaly například po škole, kdy nás vyzvedl a trávily jsme s ním čas do večera a pak nás odvezl na noc domů. Později to byla vždy sobota, neděle, pondělí, úterý jednou za 14 dní u táty. Bylo to hrozné, vždy jsme odjížděli od mamky s brekem, že k tátovi nechceme. Táta na nás byl hrozně zlý a řval na mamku, že nás navádí proti němu. Byly to strašné začátky, jak pro nás, tak i pro mamku. Na Štědrý den jsme byly vždy u mamky a 25.12. jely k tátovi. Vánoční svátky byly vždy na základě dohody a to samé o prázdninách. Ze začátku jsme tam se sestrou nechtěly vůbec jezdit, ale nic jiného nám nezbylo.“

Otázka 11: „Byla tato forma střídavé péče určena soudem? Nebo se jednalo o dohodu mezi rodiči?“

„Tato forma, jak jsem zmínila, byla určena soudem, jelikož táta se nedokázal s mamkou domluvit a dělal jen samé zle. Střídavá péče probíhala necelý rok, poté si táta založil se svou přítelkyní rodinu a přestal o nás mít zájem, nebo spíš ona nás tam nechtěla. Dnes jsou svoji a mají dvě děti, my se s nimi, hlavně s tátou skoro vůbec nevidáme, z jeho strany není potřeba a z naší také ne.“

Otázka 12: „Spolupracovali jste se sociálním pracovníkem, či jinou osobou?“

„Spolupracovali jsme se sociální pracovníci, kam nás vzala mamka. Nevěděla si už rady, jelikož jsme nechtěly se sestrou k tátovi, sestra i zvracela, jak strašně se tam nechtěla.“

Otázka 13: „Pokud tedy ano, tak s jakou? Jak se Vám s ní spolupracovalo?“

„Spolupracovali jsme se sociální pracovníci z OSPODu, kde jsme byli několikrát. Nejprve každá sama, kdy se nás ptala na plno věcí, kde chceme být, u koho chceme být, jak se cítíme a tak, co si všechno pamatuji. Potom jsme tam byly i s mamkou a s tátou, což bylo hrozné. Co mi později říkala mamka, tak prý zpráva z OSPODu byla taková, že sociální pracovnice na základě našeho rozhovoru s ní nedoporučuje střídavou péči. Bohužel nakonec rodiče museli k soudu, kde však střídavá péče byla daná. Ze začátku to bylo, jak jsem zmínila: sobota, neděle, pondělí a úterý jednou za 14 dní u táty, jinak doma, u mamky.“

Otázka 14: „Jaký je Váš názor na střídavou péči, jak hodnotíte druh této péče dnes?“

„Nevím, co na to odpovědět. Nejsem asi zastáncem této péče, pokud má někdo stejné zkušenosti jako já. Pokud jsou rodiče rozumní, na všem se shodnou, jejich děti chtějí být u obou rodičů, tak v tom nevidím problém. Jen nechápu jedno, proč soud, konkrétně u našeho případu, nevzal v potaz zprávu od sociální pracovnice z OSPODu. Nechápal to více lidí. Z mé zkušenosti to hodnotím negativně, měla jsem hroznou zkušenost a jsem velmi ráda, že je to za námi. Jsem dospělá a mohu být volná v tomto smyslu. Nevím, jestli to mám brát jako pozitivní, že to celé skončilo po necelém roce. Protože pokud by se na nás táta nevykašlal, tak nevím, jak bych to zvládla až do své zletilosti, možná by to takhle nebylo pořád a také by se možná zlepšil mezi námi vztah, ale asi to tak mělo být, jak to je dnes a jak to bylo. Já jsem hlavně ráda, že mamka je teď spokojená a hlavně šťastná a že jsme to všechny tři zvládly.“